

TECHNICAL SERIES № 26

АЕВА (Угода про збереження афро-євразійських
мігруючих водно-болотних птахів)

Керівні принципи щодо збереження № 11

**Керівні принципи щодо того, як уникати,
мінімізувати та зменшувати вплив розвитку
інфраструктури та пов'язаних з ним порушень
спокою на водно-болотних птахів
(ВИТЯГИ)**

Складено: Грехемом Такером (Ecological Solutions) та
Джо Тревіком (Treweek Environmental Consultants)
Останнє оновлення 9-07-2008

ПОЕТАПНИЙ ПЛАН

Розвиток інфраструктури може мати ряд істотних важелів впливу на водно-болотних птахів та їхні оселища. З огляду на це, кожній країні рекомендовано вжити заходи щодо уникнення, мінімізації та зменшення таких потенційних впливів шляхом застосування Стратегічної екологічної оцінки (далі - СЕО) або Оцінки впливу на навколишнє середовище (далі - ОВНС), як частини дієвої та прозорої системи планування і здійснення політики сталого розвитку. Отже, ці керівні принципи відрізняються від інших в серії АЕWA визначенням двох груп заходів, яких можна буде дотримуватись. Кожна країна повинна вживати прийнятні заходи згідно з етапом планування, якого було досягнуто в процесі розвитку. Проте, такі заходи мають розглядатись як компоненти процесу, що частково повторюється, тобто до деяких кроків можна повернутись і переглянути їх відповідно до нових результатів та рішень. Консультації із заінтересованими сторонами, у разі потреби, відбуваються упродовж всього проведення СЕО та ОВНС.

СЕО для стратегій, планів та програм: поетапний план

1. Створення основи для участі та залучення заінтересованих сторін.
2. Просіювання: визначення того, які стратегії, плани чи програми підлягають СЕО.
3. Визначення контексту, основних моментів та обсягу.
4. Проведення оцінки.
5. Використання інформації в процесі прийняття рішень, удосконалення стратегії, плану чи програми, у разі потреби.
6. Виконання стратегії, плану чи програми: моніторинг, огляд та застосування заходів для виправлення ситуації, якщо це потрібно.

ОВНС для проектів інфраструктури: поетапний план

1. Просіювання проекту: визначення ймовірності впливу та необхідності проведення ОВНС.
2. Визначення сфери охоплення: розроблення технічного завдання для проведення оцінки.
3. Розгляд альтернативних місць, проектів, методів, календарних графіків для уникнення та мінімізації негативних факторів впливу.
4. Визначення та перегляд базових умов для популяцій водно-болотних птахів, їх оселищ та інших важливих параметрів.
5. Визначення потенційних факторів впливу.
6. Визначення та оцінка важливості впливу.
7. Розроблення рекомендацій щодо пом'якшення впливу з метою забезпечення уникнення загальних втрат біорізноманіття.
8. Підготовка/перегляд звітів щодо екологічної оцінки.
9. Використання результатів ОВНС для прийняття рішень.

10. Впровадження проекту: моніторинг, огляд та застосування заходів, для виправлення ситуації, якщо це потрібно.

ВСТУП

Розвиток інфраструктури і оцінка впливу.

Розвиток інфраструктури¹ (напр., дамби, залізничні дороги, автомобільні дороги, аеропорти, шахти, будівлі, вітрові турбіни, лінії електропередач та трубопроводи) є основною причиною порушення екосистем та втрати оселищ, що може по-різному впливати на водно-болотних птахів (для прикладу див. Додаток А). Такі впливи також можуть бути ускладнені схильністю деяких водно-болотних птахів до гуртування у великих кількостях, наприклад, у гніздових колоніях або у місцях перельоту та зимівлі. Більше того, деякі мігруючі види орієнтуються на мережу кількох конкретних місць на шляху міграції протягом свого річного циклу. Внаслідок цього вплив на місця скупчення може позначитись на відносно великій частині міграційного маршруту або навіть на глобальній (світовій) популяції виду. У порівнянні з іншими видами, мігруючі водно-болотні птахи є більш вразливі до транскордонних впливів, які можливо потрібно оцінювати на стратегічному рівні міграційного маршруту (Voerge et al. 2006).

Отже, розвиток інфраструктури має бути ретельним чином спланований та реалізований з метою уникнення втрат біорізноманіття та забезпечення підтримки популяцій водно-болотних птахів у межах їх ареалів. Більше того, відповідне планування під час розвитку інфраструктури може також надавати можливість для створення та розширення оселищ для водно-болотних птахів (напр., створення водно-болотних угідь після добування гравію).

Розвиток інфраструктури, зазвичай, ініціюється та контролюється за допомогою стандартів та стратегій планування, які застосовуються від міжнародного до місцевого масштабів. Часто це ієрархічний або ярусний процес прийняття рішень; рішення, які приймаються на певному рівні, у подальшому розвиваються, деталізуючись до упровадження конкретних проектів (див. Рисунок 1). Отже, існують можливості впливу та коригування на різних етапах планування розвитку, прийняття рішень та впровадження розвитку інфраструктури, а також на її тип, місце, проект, метод будівництва та функціонування.

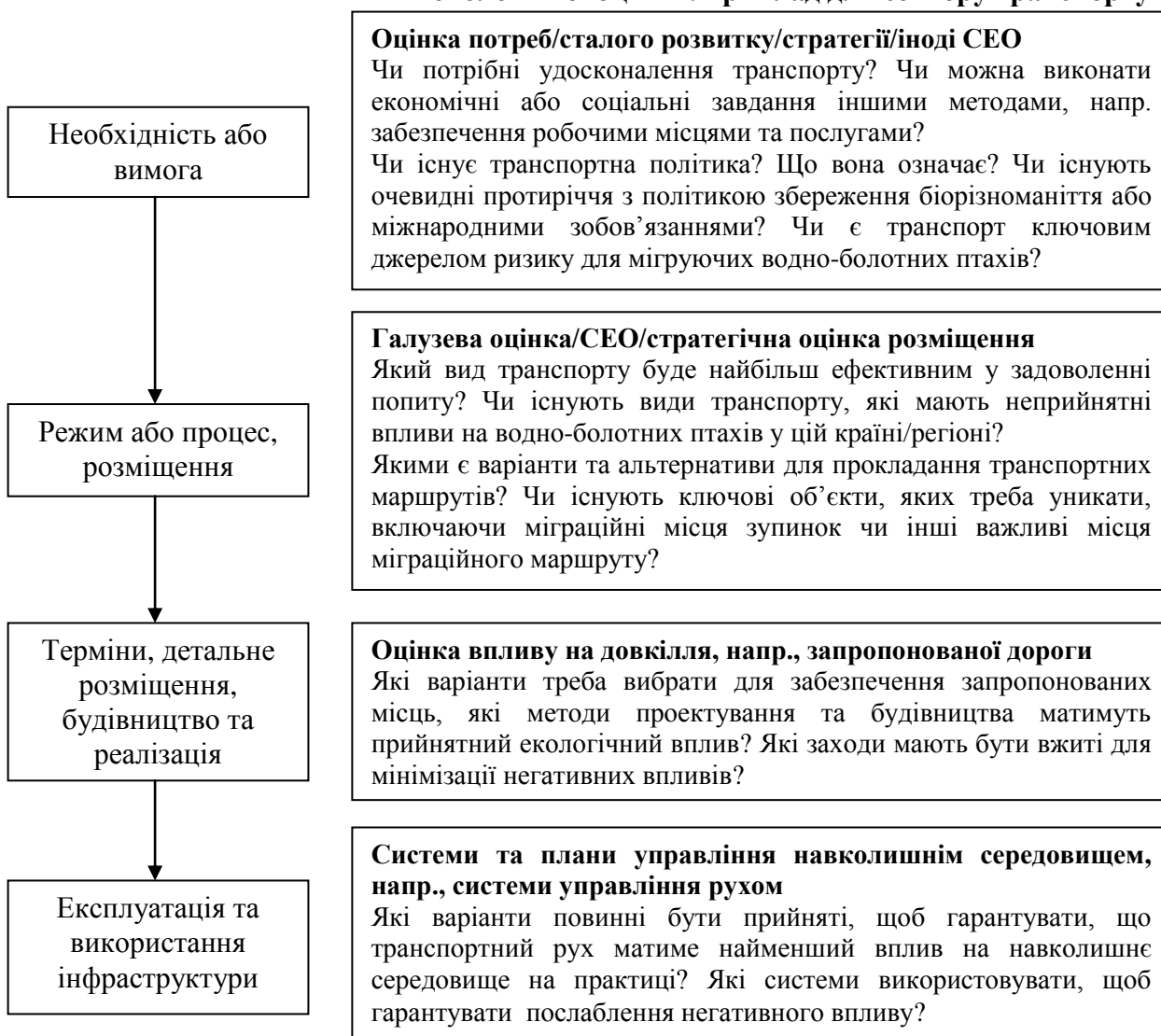
Оцінка впливу є важливим інструментом для включення питань біорізноманіття у планування та розвиток інфраструктури. ОВНС використовується для визначення негативних впливів окремих проектних пропозицій, а також зазначення способів уникнення таких впливів для мінімізації та зменшення їх до прийнятних рівнів (заходи зменшення). ОВНС

¹ Розвиток інфраструктури визначається тут як усі фізичні конструкції, створені людиною, які забезпечують або підтримують житлові, комерційні та промислові функції.

в даний час є обов'язковою в більшості країн світу і вимагається багатьма міжнародними донорськими та фінансовими установами як частина процесів ухвалення кредитів. Проте, дієвість ОВНС обмежується увагою на окремих проектах, що дає незначну можливість розглянути альтернативні об'єкти/маршрути та загальні впливи. Що стосується мігруючих видів, то необхідність урахування масштабу міграційних маршрутів під час розгляду транскордонних питань та механізмів для міжурядової співпраці ще більше ускладнює підходи до оцінки впливів.

СЕО значним чином розглядається як рішення для багатьох недоліків ОВНС. СЕО є «оцінкою впливу на рівні плану». Її мета полягає у забезпеченні прийняттого вирішення екологічних наслідків запропонованої політики, плану чи програми (напр., стратегія регіонального розвитку) на ранніх етапах прийняття рішень або на одному рівні із соціально-економічним аналізом. СЕО часто включає чіткі вимоги до транскордонних консультацій, передбачає ширші географічні сфери діяльності та забезпечує механізми для співпраці з метою зміцнення варіантів пом'якшення наслідків впливу. Що важливо, СЕО надає можливість для урахування результатів розроблення стратегії щодо біорізноманіття та збереження природи під час планування розвитку інфраструктури.

Рисунок 1. Ключові кроки щодо прийняття рішень та екологічної оцінки: приклад для сектору транспорту

СЕО та ОВНС, які є обов'язковими у багатьох країнах, вимагаються багатьма проектними донорами, і є рекомендованими заходами в рамках основних конвенцій про біорізноманіття (див. Додатки В та С). Але, незважаючи на це, їх іноді ігнорують і їх дієвість часто є обмеженою. Загальними вимогами щодо СЕО та ОВНС є відповідність надійній базовій інформації щодо важливості об'єктів для збереження біорізноманіття (напр., важливість міграційного шляху для мігруючих видів). Екологічні звіти, надані ініціаторами впровадження та які передбачають надання згоди на їхні пропозиції, підкреслюють також неможливість розгляду впливів на екологічні функції та процеси, які є поза межами об'єктів (Byron and Treweek, 2005a, b). Окрім того, навіть у разі ефективного виконання ОВНС і визначення необхідних заходів з пом'якшення та компенсації, такі заходи можуть бути неефективно впровадженими, а довгострокове управління та моніторинг часто невідповідними. Такі проблеми можуть бути ускладнені обмеженими можливостями та ресурсами державних організацій для управління та перегляду ОВНС, а також недержавних природоохоронних організацій та інших заінтересованих сторін з метою ретельного розгляду та сприяння.

Обмеження впливів та порушення спокою, викликане існуючою інфраструктурою, є також проблемою, що вимагає системи екологічного управління з механізмами моніторингу та адаптивним управлінням. Вони не завжди вимагаються як частини СЕО та ОВНС, але можуть ефективно об'єднуватись з ними, оскільки можуть впливати на процедури управління, які часто використовуються операторами інфраструктури.

Завдання та обсяг цих керівних принципів.

Загальні заходи збереження та План дій АЕВА включає низку зобов'язань Сторін з метою оцінки та мінімізації впливів розвитку інфраструктури на водно-болотних птахів (див. Додаток С). Отже, основним завданням цих керівних принципів є надання допомоги Сторонам у виконанні своїх зобов'язань щодо заходів оцінки впливу. Зокрема, вони спрямовані на надання допомоги Сторонам щодо уникнення, зменшення та, в разі необхідності, компенсування ймовірних впливів розвитку інфраструктури на мігруючих водно-болотних птахів шляхом:

- визначення конкретних питань щодо мігруючих водно-болотних птахів, які мають враховуватись при оцінці впливів різних типів розвитку інфраструктури;
- визначення етапів СЕО та ОВНС, де мають враховуватись питання мігруючих водно-болотних птахів;
- демонстрації того, як СЕО та ОВНС можуть використовуватись для подолання локальних та транскордонних впливів;
- надання вказівок щодо розробки та здійснення практичних заходів, які можуть бути використані для уникнення, зменшення та компенсування впливів інфраструктури на водно-болотних птахів;

- визначення вимог для подальшого вивчення та моніторингу;
- перелічення інших джерел управління та стандартів найкращого досвіду для СЕО та ОВНС, прийняття рішень для подальших дій.

Ці керівні принципи спрямовані на такі аспекти, які, зокрема, стосуються водно-болотних птахів; не було передбачено детальних переглядів принципів та процедур оцінки впливу, які у значній мірі широко представлені у літературі. Деякі рекомендовані джерела інформації щодо управління таких тем перелічені у Додатку D. Хоча СЕО та ОВНС є важливими інструментами, є також й інші, які можуть бути прийнятними в деяких ситуаціях і до певної міри можуть бути включені до СЕО або ОВНС. Це включає оцінку сталості розвитку, оцінку обраної політики, різні форми інтегрованої оцінки та оцінку ризиків.

Важливість СЕО та ОВНС була визнана низкою міжнародних конвенцій та організацій, в доповнення до АЕВА, включаючи Конвенцію про збереження мігруючих видів диких тварин (СМС), Конвенцію про біологічне різноманіття (СБД), Конвенцію Еспо (про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті) та Рамсарську Конвенцію (про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів). Різні постанови та рішення в рамках цих конвенцій вимагають від сторін проведення оцінок впливу, отже були розроблені деякі інструкції щодо застосування їх на користь біорізноманіття. Європейський Союз також ухвалив низку Директив, які вимагають СЕО та ОВНС різних планів та проектів. Такі існуючі ініціативи враховуються, проте тут вони детально не описані. Замість цього у Додатку В наведено стислий опис деяких ключових рішень щодо оцінки впливу разом з посиланнями на керівні принципи. Вигоди від спрощення та гармонізації рекомендацій і заходів Конвенцій стосовно оцінки впливу визнаються все більше, робиться спроба надати консультації, які відповідають іншим ключовим джерелам.

Ці керівні принципи призначені, в основному, для працівників державних установ, які відповідають за впровадження стратегій і постанов щодо збереження біорізноманіття та довкілля. Проте, очікується, що багато рекомендацій матимуть ширший попит та значення для виконавців СЕО та ОВНС, НУО та інших, які займаються збереженням водно-болотних птахів, охороною та управлінням довкіллям.

Існує багато різних ролей в рамках процесів СЕО та ОВНС. Ці керівні принципи спрямовані, в основному, на надання допомоги установам з метою розуміння того, як питання збереження водно-болотних птахів можуть вирішуватись найбільш ефективно, а також уточнення їх сподівань щодо того, що очікувати від інших «гравців», незалежно від того, чи є вони ініціаторами діяльності, виконавцями або представниками громадськості. У випадку СЕО ініціатором діяльності може бути державний орган або департамент; у випадку ОВНС це може бути приватний розробник. В будь-

якому разі у всіх випадках мають застосовуватись одні й ті ж самі загальні принципи.

Загальні принципи для оцінки впливу.

Бажано під час усіх оцінок впливів дотримуватись загальних ключових принципів, розроблених Міжнародною Асоціацією з оцінки впливів (IAIA 2005) стосовно біорізноманіття. Більш детальні поради та керівництво щодо принципів можна знайти в інструментарії, розробленому проектом CBVIS IAIA та на веб-сайті CBD (див. Додаток D).

Мета збереження та «уникнення втрат» біорізноманіття.

Конвенції, які стосуються біорізноманіття, ґрунтуються на припущенні, що будь-яка втрата біорізноманіття є неприпустимою і це відображено у цільових задачах Аїті щодо біорізноманіття, узгоджених Сторонами CBD з метою досягнення значного зменшення втрат біорізноманіття на світовому, регіональному та національному рівнях; раніше затверджено на Світовому саміті зі сталого розвитку та на Генеральній Асамблеї ООН і включено в рамки Завдань розвитку тисячоліття. Біорізноманіття повинно бути збережено з ціллю забезпечення умов для життя для сучасного та майбутнього поколінь. Для уникнення втрат біорізноманіття має застосовуватись наступний підхід.

1. Уникнення невідворотних втрат біорізноманіття (особливо, вимирання видів).
2. Пошук альтернативних рішень, які мінімізують втрати біорізноманіття.
3. Використання пом'якшуючих заходів для зменшення ступеню впливів.
4. Компенсації за неминучі втрати шляхом забезпечення заміни аналогічно до показника біорізноманіття.
5. Пошук можливостей для примноження біорізноманіття, оскільки воно зменшується у світовому масштабі.

Цей підхід можна назвати «позитивне планування біорізноманіття». Він допомагає досягти уникнення втрат шляхом:

- дотримання пріоритетів та завдань щодо біорізноманіття на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях та здійснення позитивного внеску для їх виконання;
- уникнення шкоди ендемічним видам та тим, яким загрожує зникнення, оселищам та екосистемам, видам, які мають значне соціально-економічне значення та екосистемам, які забезпечують умови їх існування.

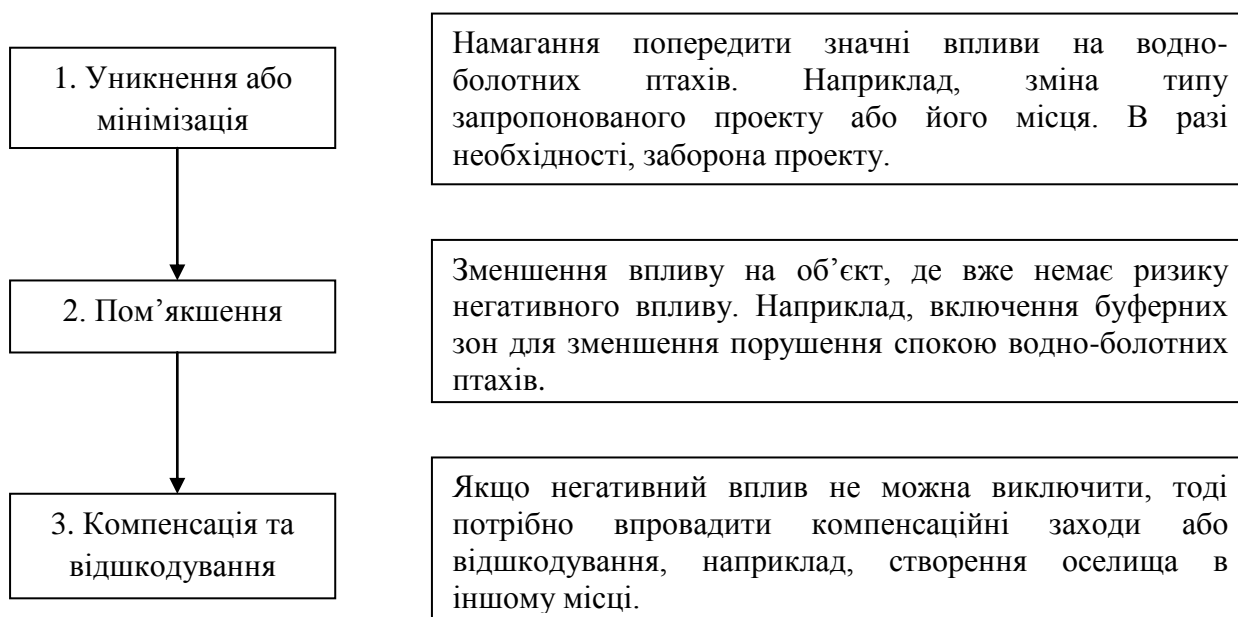
Деякі загальні принципи застосовуються для пом'якшення впливів, залежно від того, який рівень або етап планування впливів інфраструктури використовується. На Рисунку 2 відображено найкращий досвід з основним наголосом на вилучення джерела значних негативних впливів в якості

першого завдання, а також пошуку можливостей для збільшення біорізноманіття. Це здійснюється на основі зусиль для визначення заходів з пом'якшення з метою зменшення або мінімізації впливу та, врешті-решт, використання компенсації або відшкодування для усунення неминучої шкоди або втрат.

Проте, не завжди буде прийнятним суворо дотримуватись цієї ієрархії оскільки, наприклад, при деяких обставинах більші вигоди для біорізноманіття можуть виникнути від пом'якшувальних та компенсаційних заходів, ніж заходів з попередження. Таким чином, часто існує ймовірність вживання компенсаційних заходів (наприклад, створення водно-болотних угідь) в об'єкті, якщо це можливо. Але, в деяких випадках це може призвести до створення невідповідних, фрагментальних або порушених оселищ. Замість цього, краще буде впровадити компенсаційні заходи у більш прийнятному, але віддаленому місці, де, наприклад, оселище може бути більш життєздатним і може сприяти відновленню зв'язку між оселищами.

Отже, найважливішою рекомендацією є забезпечення належного і об'єктивного розгляду переваг та недоліків усіх варіантів по збереженню біорізноманіття.

Рисунок 2. Ієрархія пом'якшення впливів

Використання екосистемного підходу.

СВД пропагує «екосистемний підхід», оскільки придатність умов для життя людей та біорізноманіття залежать від здорового функціонування екосистем, які необхідно оцінювати, керуючись комплексним підходом, без штучного обмежування (див. Додаток В). Екосистемний підхід є загальним і вимагає довгострокової перспективи на основі досліджень біорізноманіття

території та адаптивного управління для регулювання динамічним характером екосистем, невизначеністю і часто непередбачуваністю характеру екосистемних функцій, поведінки та реагування. Проблеми біорізноманіття не обмежуються тільки територіями, які охороняються. Елементи природних систем залишаються навіть у найбільш урбанізованих містах і часто відіграють важливу роль в якості життя цих міст.

Важливо також визначити пріоритети для збереження біорізноманіття та підтримки життєдіяльності систем та екосистемних функцій, наприклад, водовіддача, очищення води, розділення відходів, контроль повеней, захист від ураганів, береговий захист, дослідження складу ґрунту, процеси осаджування, внесення поживних речовин, контроль вмісту вуглецю та регулювання клімату, а також витрати на такі послуги (Оцінка екосистем тисячоліття 2005; Sukhdev 2008). У багатьох випадках розвиток інфраструктури, який створюється для того, щоб бути сумісним зі сталими екосистемними функціями, є більш ефективним і потребує менших витрат у майбутньому.

Застосування превентивного принципу.

Превентивний принцип, як визначено в екологічному контексті у Принципі 15 Декларації Ріо, зазначає, що: *«З метою захисту довкілля, превентивний принцип має широко застосовуватись державами згідно зі своїми можливостями. Там, де існують загрози серйозної або невідвортної шкоди, брак повної наукової достовірності не повинен використовуватись як причина для відкладання ефективних заходів з метою попередження екологічного погіршення».*

Отже, широко поширена думка полягає у тому, що превентивний принцип має враховуватись при оцінці впливу. Це є також важливим, оскільки оцінки впливу часто обмежуються невизначеністю щодо потреби в просіюванні того, чиї потенційні впливи мають аналізуватись, надійності базової інформації, важливості передбачуваних впливів та ймовірності дієвості пом'якшувальних та компенсаційних заходів.

Важливим аспектом превентивного принципу є те, що ініціатор діяльності повинен нести зобов'язання стосовно подолання невизначеності можливих наслідків (Raffensperger & Tickner 1999). Отже, ініціатори пропозицій потенційно небезпечних наслідків від розвитку інфраструктури повинні довести, що їхня запропонована діяльність є прийнятною, перед тим, як вони зможуть рухатися вперед; інші не повинні доводити, що діяльність є шкідливою з метою її зупинення. Правові або стратегічні вимоги до ініціаторів діяльності чи проекту щодо проведення СЕО або ОВНС для надання необхідної інформації щодо впливів на навколишнє середовище тим, хто приймає рішення, є прийнятними і, отже, важливими механізмами для упровадження превентивного принципу.

Проте, в результаті огляду застосування превентивного принципу (Tucker & Treweek 2005) можна зробити висновок, що він повинен враховуватись частіше, повніше і більш узгоджено при оцінці впливів, згідно з рекомендацією IAIA (2004) (заклучний проект www.iaia.org), превентивний принцип застосовується: *“у будь-якій ситуації, де може існувати загроза важливому біорізноманіттю та існує брак знань як щодо кількісного визначення ризиків, так і визначення ефективного пом'якшення, яке може застосовуватись. Згода на розробку має бути відкладена до того, як буде отримана об'єктивна загальна інформація у співпраці з місцевими заінтересованими сторонами та експертами, а також інформація про біорізноманіття”*.

Такер та Тревік зробили також наступні рекомендації щодо ОВНС, багато з яких застосовуються і до СЕО. Дієве застосування превентивного принципу має передбачати таке:

- «превентивне очікування»: вжиття заходів з охорони навколишнього середовища, в разі необхідності, до отримання наукового доказу на основі того, що затримка такої діяльності може викликати невідворотну шкоду біорізноманіттю та суспільству;

- попередні дослідження, там де це потрібно, на етапі просіювання проектів для визначення того, чи потрібна ОВНС і які питання мають бути вирішені в рамках такої ОВНС. Якщо залишається будь-яка невизначеність щодо впливів, тоді потрібно провести ОВНС. Якщо на оглядовому етапі існує неясність стосовно потенційно важливого впливу, тоді його потрібно включити до ОВНС;

- використання найточнішої наявної інформації як основи для оцінки впливу та рекомендацій щодо пом'якшення;

- консультації із заінтересованими сторонами для забезпечення розуміння щодо теперішнього і майбутнього впливу на довкілля;

- заходи щодо зменшення невизначеності, зокрема, там, де ризики для біорізноманіття або довкілля є високими (у відповідності з проектом постанови IUCN щодо превентивного принципу, де зазначається, що *«за умови обмежень ресурсів та спроможності, застосування превентивного принципу має включати зусилля, спрямовані на пошук подальшої інформації і зменшення невизначеності, а також повторної оцінки рішення у світлі нової інформації»*);

- оцінка ризиків з урахуванням серйозності потенційних впливів та їхньої ймовірності виникнення таким чином, щоб превентивний принцип був задіяний для уникнення впливів, які є:

- а) ймовірними і значними;

- б) малоймовірними, але такими, що мають дуже велике значення;

- оцінка ризиків на основі найгіршого сценарію, де існує значна невизначеність у прогнозах впливу;
- розгляд екологічних ризиків за відсутності запропонованого проекту;
- обмеження або заборона діяльності, вплив якої на біорізноманіття залишається невизначеним і ймовірно серйозним;
- врахування заходів безпеки для життєздатності екосистеми таким чином, щоб ми захищали майбутню здатність довкілля до екосистемних функцій;
- врахування заходів безпеки при розробці проектів, виборі місця та управління, якщо йде мова про проект певного типу; або в місці, де існує значна невизначеність щодо екологічних наслідків;
- пропорційність результату: заходи та видатки на охорону біорізноманіття можуть наразі бути меншими, ніж майбутні потреби;
- зобов'язання дотримуватись обережності: обов'язок надання достовірної інформації про тих, хто пропонує здійснювати діяльність з метою демонстрації та надання надійного доказу, що не буде жодної шкоди довкіллю;
- упровадження компенсаційних заходів до реалізації проекту, якщо існує значний сумнів щодо їх ефективності і де потенційні впливи за їх відсутності можуть бути значними. Ініціатор діяльності повинен надати доказ того, що було надано відповідну компенсацію до того часу як відбувся вплив проекту. Проте, потрібно ще зробити оцінку стосовно довгострокової сталості, а превентивний принцип має тут застосовуватись, якщо існує невизначеність.

У Додатку Е наведено приклад, де запропоноване розширення порту у Великій Британії було відхилено після опитування громадськості, частково, завдяки застосуванню превентивного принципу через сумніви щодо можливості надання ефективної компенсації середовищу.

Застосування спільного підходу.

Оцінка впливу повинна завжди обговорюватися, і в ідеалі, залучати до себе якомога швидше у процесі розвитку усі заінтересовані сторони, наприклад, забезпечення урахування умов існування водно-болотних птахів та біорізноманіття в цілому. Насправді, консультації часто відбуваються як частина національних процесів планування та правових вимог. Конвенція Еспо накладає також зобов'язання на Сторони повідомляти та консультувати одна одну стосовно усіх основних проектів, які розглядаються, і які ймовірно матимуть значний негативний вплив на довкілля за межами державних кордонів (див. <http://www.unecse.org/env/eia/eia.htm>).

Рекомендовано використовувати спільний підхід та участь, що, в разі необхідності, виходить за межі правових вимог. Консультації не повинні

просто передбачати надання заінтересованими сторонам можливості коментувати рекомендації на пізніх етапах СЕО або ОВНС. Спільна участь зміцнює якість процесу. Наприклад, вона об'єднує заінтересовані сторони на ранніх етапах процесу з метою визначення своїх інтересів і визначення їхнього можливого внеску в оцінку впливів. Вони, ймовірно, матимуть можливість допомагати визначити важливі аспекти біорізноманіття та екосистемних функцій, а також ймовірні впливи. Заінтересованим сторонам також потрібно надати можливість обговорювати результати та надавати рекомендації для тих, хто приймає рішення, після здійснення технічних оцінок. Оскільки політика планування не завжди дотримується логічної послідовності кроків, а обсяг планів може змінюватись з часом, перевага надається гнучкому підходу, з можливостями повторення.

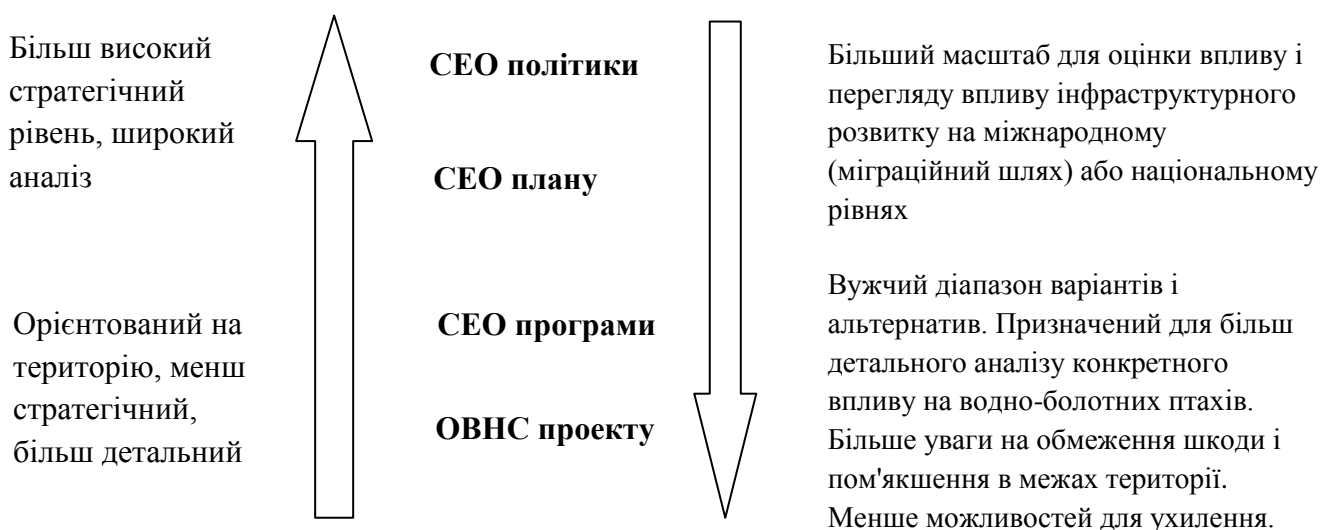
Такі загальні принципи застосовуються до оцінки впливу, незалежно від того, чи вона проводилася для «планів» (СЕО) чи для проектів (ОВНС). Основні кроки СЕО та ОВНС описано у наступних розділах з приділенням уваги питанням збереження водно-болотних птахів.

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

СЕО є екологічною оцінкою для стратегій, програм та планів (далі – «плани»), на відміну від проектів. Вона забезпечує практичний механізм планування сталого розвитку і поширена завдяки екологічним конвенціям (див. Додаток В). У ЄС СЕО законодавчо вимагається для широкої низки програм та планів (але не стратегій) у відповідності з Директивою ЄС 2001/42/ЕЕС щодо оцінки впливів деяких планів та програм на довкілля (відома, як «Директива СЕО», хоча в ній немає чіткого посилання на СЕО).

СЕО пропонує низку переваг у порівнянні з проектною ОВНС (див. Рисунок 3). Оскільки вона застосовується на вищому рівні розробки плану та програми, вона сприяє розгляду довкілля по відношенню до основних питань (чому, де і яка форма розвитку є прийнятною), на відміну від розгляду тільки того, як мають розроблятися окремі проекти. Потенціал для екологічних вигод є набагато вищим з СЕО, ніж з ОВНС.

Рисунок 3. Взаємовідношення між Стратегічною екологічною оцінкою планів порівняно з ОВНС проекту

У Керівництві щодо Протоколу СЕО, складеному UNECE (див. Додаток D), перелічено наступні загальні переваги СЕО:

- можливість розглянути більшу кількість альтернатив та варіантів на цьому рівні у порівнянні з етапом проекту;
- вплив на тип та місце розбудови, що відбувається у певному регіоні, а не просто на проект чи його оформлення;

- розширення можливостей для подолання загальних і широкомасштабних впливів протягом часу в межах планів і програм на відміну від рівня проекту;

- сприяння сталому розвитку шляхом узгодження завдань та варіантів планів і програм відповідних стратегій, політик та зобов'язань;

- спрощення та зміцнення ОВНС проекту шляхом «зв'язування» його з SEO, таким чином, уникаючи запитань (наприклад, де і який тип розвитку має бути), які вже було вирішено і взято до уваги по відношенню до екологічних завдань;

SEO є сферою, яка швидко розвивається з численними визначеннями та інтерпретаціями, як в теорії, так і на практиці. Отже, підходи до SEO широко варіюються, а їхні етапи все менш формалізовані, порівняно з тими, що існують в ОВНС. Тим не менш, існує міра узгодження щодо базових принципів SEO та заходів, які мають бути враховані для їхнього дієвого застосування.

- SEO має виконуватись органом, відповідальним за план або програму, а ОВНС виконується ініціатором пропозиції створення або розширення інфраструктури. В ідеалі, вона має бути повністю інтегрована в частину процесу складання плану або програми.

- SEO має застосовуватись якнайшвидше в процесі прийняття рішень, коли усі альтернативи та варіанти залишаються відкритими для розгляду.

- SEO має зосереджуватись на ключових питаннях, які стосуються відповідних етапів процесу складання плану або програми. Це полегшуватиме процес, який відбувається, у вчасний, витратно-ефективний та надійний спосіб.

- SEO має визначити прийнятний діапазон альтернатив, визнаючи, що їхній обсяг коливатиметься з рівнем прийняття рішень. Там, де це можливо і прийнятно, вона має визначити найкращий практичний екологічний варіант.

- SEO має надати прийнятні можливості для залучення ключових заінтересованих сторін та громадськості, починаючи з раннього етапу процесу та виконуватись за чіткими процедурами. В ідеалі, вона має застосовувати легкі для використання методи консультацій, які є прийнятними для цільових груп.

- SEO має здійснюватись за допомогою прийнятних і ефективних з точки зору витрат, методів аналізу. Завдання повинні виконуватись в межах наявної інформації, часу та ресурсів, а інформація має збиратись тільки в обсязі та подробицях, необхідних для ґрунтовного прийняття рішень.

Стислий опис ключових кроків у SEO разом з відповідними розглядами питань водно-болотних птахів наведено у Вставці 1, а керівництво щодо таких кроків можна знайти нижче. Потрібно зазначити, що

етап консультацій не включено. Це пояснюється тим, що, як обговорювалось вище, рекомендовано, щоб упродовж процесу здійснювався спільний підхід.

СЕО - Крок 1: Створення основи для участі та залучення заінтересованих сторін.

З метою досягнення прозорого підходу, несуперечливого плану та на основі об'єктивної наявної інформації важливо створити основу для дієвого залучення заінтересованих сторін. Це може потребувати залучення заінтересованих сторін з інших країн в межах маршрутів міграції. Наприклад, Конвенція Еспо вимагає від Сторін повідомляти та консультувати інші Сторони і давати їм можливість брати участь в консультаціях, якщо виявиться, що план або програма можуть мати значні транскордонні впливи, або якщо потенційна «постраждала Сторона» звернулася з таким проханням. Такі транскордонні консультації (які можуть відбуватись одночасно за участі громадськості та з консультаціями з різними органами), повинні дати можливість заінтересованій громадськості, а також екологічним органам та органам охорони здоров'я постраждалої Сторони висловити свою думку стосовно проекту плану чи програми, а також екологічного звіту після його складання.

Якщо план може мати ймовірний вплив на водно-болотних птахів, тоді для виконавчого директора важливо задіяти обов'язкові організації, які відповідають за збереження біорізноманіття, а також НУО, які займаються питаннями щодо водно-болотних птахів, наприклад, спостерігачі за птахами (особливо, ті, які володіють відповідними даними), організації зі збереження птахів, мисливці та дослідницькі організації. Ключовими етапами, де, зазвичай, відбуваються офіційні консультації, є етапи відсіювання/огляду проектів (або, щонайменш, на початку процесу); під час оцінки впливів і після розробки звіту про СЕО.

Вставка 1: Ключові кроки та рекомендації щодо включення проблем/питань водно-болотних птахів у СЕО		
КРОК/ЕТАП	Завдання	Ключові моменти щодо питань водно-болотних птахів
Крок 1: Створення основи для дієвої участі та консультацій заінтересованих сторін.		
<i>Етап 1</i>	Визначення основних організацій, які мають бути залучені, а також забезпечення механізмів для залучення та/або консультацій. Сприяння розвитку спільного бачення проблем, завдань та альтернативних заходів для їх подолання.	Забезпечення визначення та залучення національного агентства до впровадження АЕWA та інших відповідних заінтересованих сторін у питанні збереження біорізноманіття. Якщо план має транскордонні

		впливи, то якнайшвидше мають бути залучені заінтересовані сторони з інших країн.
<i>Етап 2</i>	<p>Вивчення, у співпраці з усіма відповідними агентствами, чи відповідають завдання плану тим, які містяться в існуючих стратегіях/планах, включаючи екологічні завдання (оцінка стратегії/аналіз узгодженості).</p> <p><u>Примітка.</u> SEO, яка застосовується на рівні стратегії, вимагає конкретної уваги політичним, інституційним та управлінським питанням, які лежать в основі процесів прийняття рішень (OECD/DAC).</p>	<p>Перевірка плану стосовно зобов'язань в рамках міжнародних та національних конвенцій щодо біорізноманіття, включаючи Рамсарську Конвенцію, АЕWA, Африканську, Барселонську, Бернську Конвенцію, CBD, CMS, національні стратегії по збереженню біорізноманіття і, якщо потрібно, Регламенти та Директиви ЄС. Включає також перегляд національного плану заходів по збереженню біорізноманіття та відповідних стратегій. Якщо план має транскордонні впливи, тоді від інших країн можуть вимагатись подібні огляди.</p>
Крок 2: Просіювання: визначення того, які стратегії, плани чи програми підлягають SEO.		
<i>Етап 1</i>	<p>Визначення, чи вимагається SEO офіційно для цього плану. Можуть бути правові або офіційні вимоги до проведення SEO для деяких типів плану (наприклад, в рамках Директиви SEO). Можливі впливи на території, які охороняються, іноді включаються в якості критерію просіювання.</p>	<p>Визначення, чи існують можливі впливи на місця перебування водно-болотних птахів, які охороняються, або на види, яким загрожує зникнення, що може спричинити потребу в офіційній SEO.</p>
<i>Етап 2</i>	<p>Розглянути, чи SEO покращить сталість плану. Це може бути доцільним у випадках, коли є вірогідними значні впливи, або коли проведення SEO може призвести до кращого або більш вдалого плану.</p>	<p>Потреба в SEO для заохочення обговорень, якщо SEO офіційно не вимагається, або важливі об'єкти як місця перебування водно-болотних птахів, чи види, яким загрожує зникнення, постраждали (наприклад, зважаючи на те, що не всі</p>

		важливі об'єкти перебування водно-болотних птахів захищені).
Крок 3. Визначення контексту, основних моментів та обсягу		
<i>Етап 1</i>	<p>Визначення контексту та центру уваги.</p> <p><i>Примітка.</i> Базовий огляд також може виконуватись як частина Кроку 4 в залежності від часових рамок та ресурсів.</p>	<p>Визначення базової інформації щодо статусу та важливості популяцій водно-болотних птахів і їхніх місцезнаходжень. Потім уточнення завдань щодо збереження водно-болотних птахів та біорізноманіття в цілому для території, на яку має вплив план (див. нижче).</p>
<i>Етап 2</i>	<p>Розгляд просторового контексту плану, заходів, які ймовірно повинні вживатись, та можливих впливів.</p>	<p>Визначення можливих впливів плану та того, чи є вони важливими прямими чи опосередкованими чинниками зміни з впливом на об'єкт та популяції водно-болотних птахів. Розгляд можливих впливів та чи можуть вони погіршити будь-які несприятливі тенденції, визначені на Етапі 1; порівняння впливів із завданнями біорізноманіття.</p>
<i>Етап 3</i>	<p>Створення концептуальної основи та використання її для надання допомоги у визначенні прийнятних заінтересованих сторін, методів і часових рамок для проведення оцінки. Якщо можливо, встановлення критеріїв, які підтримають ефективну оцінку впливів у Кроці 4 (див. нижче).</p>	<p>Включення завдань щодо збереження біорізноманіття, визначених у Кроці 3.1, у основу.</p>
<i>Етап 4</i>	<p><i>Вибірковий.</i> Створення звіту огляду для визначення основних питань та проблем для консультацій і (також вибірково) проведення семінару із огляду,</p>	<p>У разі необхідності, врахування питань водно-болотних птахів згідно з Кроком 3.1.</p>

	щоб дати можливість заінтересованим сторонам зробити свій внесок.	
Крок 4. Проведення оцінки		
<i>Етап 1</i>	Розробка та порівняння альтернатив. Визначення основних чинників та результатів в рамках альтернативних сценаріїв. Використання інформації від консультацій та інших джерел для підтвердження випадків, коли запропонований план може посилити існуючі несприятливі тенденції або іншим чином надати можливості для зміцнення.	Порівняння впливів альтернатив щодо об'єктів водно-болотних птахів та популяцій. Увага основним прямим та опосередкованим чинникам, які вже впливають на популяції водно-болотних птахів, і стосовно альтернатив, які розглядаються. Чи може, план бути фактором, що спричинює зниження природоохоронного статусу видів або цілісності ключових об'єктів?
<i>Етап 2</i>	Пропонування альтернатив, які мінімізуватимуть несприятливі впливи та максимізуватимуть можливості для зміцнення або покращення.	У разі необхідності, намагання визначити альтернативи, які зменшують впливи на критичні об'єкти та види, які мають велику важливість збереження. Мінімізація інших впливів та пошук можливостей для сприяння завданням збереження водно-болотних птахів та іншого біорізноманіття.
<i>Етап 3</i>	Складання звіту, в якому підсумовано основні висновки та надано обґрунтування для основних рекомендацій з Етапу 3.	У звіті СЕО потрібно визначити будь-які ключові ризики для об'єктів водно-болотних птахів та популяцій і запропонувати способи їх уникнення. Як правило, звіт буде видано для консультацій та огляду (див. також Крок 5) з метою визначення того, чи потрібно давати плану дозвіл на продовження. Якщо існує ризик значних транскордонних впливів на біорізноманіття, тоді

		мають відбутися переговори, консультації з відповідними країнами.
Крок 5. Використання інформації при прийнятті рішень		
<i>Етап 1</i>	Огляд результатів СЕО. Розгляд того, як включити їх до плану або як удосконалити план у світлі результатів.	Забезпечення того, що питання водно-болотних птахів враховані і відображають висновки попередніх кроків.
<i>Етап 2</i>	Для прозорості, пояснити результати та використаний підхід. Наприклад, однією з відповідей на СЕО може бути планування пом'якшення або завчасне відшкодування майбутньої розбудови. В рамках Директиви СЕО ініціатор плану повинен надати заяву.	Може бути прийнятним пояснити, як було досягнуто уникнення загальних втрат для ключових об'єктів або популяцій водно-болотних птахів, зокрема, у випадках, коли існує значна громадська заінтересованість.
Крок 6. Виконання стратегії, плану чи програми; моніторинг подальших дій та усунення недоліків		
<i>Етап 1</i>	Моніторинг на основі критеріїв, визначених на етапі огляду, і використаних для оцінки придатності альтернатив.	Забезпечення включення показників стану популяцій водно-болотних птахів, якщо існує ризик того, що вони можуть зазнавати значних впливів.
<i>Етап 2</i>	Огляд плану протягом прийнятних проміжків часу, щоб передбачити будь-які зміни, які вимагаються для удосконалення плану або зменшення будь-яких непередбачуваних несприятливих наслідків.	Забезпечення наявності результатів моніторингу водно-болотних птахів і врахування цього у процесі огляду.

СЕО Крок 2: Просіювання: визначення того, які стратегії, плани чи програми підлягають СЕО

Етап 1: визначення того, чи вимагається офіційно СЕО.

Вимога щодо проведення СЕО може визначатись юридично, оскільки це відбувається в рамках Директиви СЕО, де перелічено ці плани і програми, для яких воно вимагається (див. Додаток В). Може бути вимога щодо проведення СЕО для планів, які, ймовірно, негативно впливатимуть на важливі території, які охороняються. Наприклад, в ЄС Директивою вимагається СЕО для будь-якого плану, яка передбачає прийнятну оцінку об'єктів, що охороняються в рамках Пташиної директиви або Оселищної директиви, тобто, Natura 2000 (див. Додаток В).

Етап 2: розгляд можливості проведення добровільної СЕО.

Незалежно від правових вимог, рішення щодо проведення СЕО може бути прийнято, зважаючи на її потенційні вигоди стосовно покращення вдалості планів. Проведення СЕО може запобігти значним затримкам на пізнішому етапі і відповідно, запобігти значним економічним витратам у майбутньому. Хоча СЕО проводиться відповідно до правових вимог, на територіях, які охороняються, наприклад дослідження Плану інфраструктури німецького федерального транспорту показали, що оцінка стратегічного рівня є реальною і може допомогти уникати конфліктів, витрат та затримок на подальших етапах проекту (Vugon & Arnold 2008, див. Додаток Е).

Деякі типи планів ймовірно є більшим небезпечними для популяцій водно-болотних птахів, ніж інші, і отже, повинні підлягати СЕО. Наприклад, плани видобутку альтернативної енергії та плани у секторі транспорту є конкретними ризиками зважаючи на їхній масштаб та розсіяний характер.

СЕО - Крок 3: Визначення контексту, основних моментів та обсягу.

Етап 1: визначення контексту та основних моментів.

Ключовим етапом в СЕО (і для ОВНС, як описано нижче) є визначення важливих компонентів біорізноманіття (наприклад, види, яким загрожує зникнення), екологічних послуг, на які може спричинити негативний вплив план, та кількісне визначення їхнього базового статусу. Отже, стосовно водно-болотних птахів, основна мета цього етапу є наступною:

1. Визначення видів, які потрібно зберегти і на які може вплинути план (наприклад, перелічені види АЕВА), а потім для кожного виду:

- оцінка важливості популяції, на яку може бути спричинено вплив стосовно її міграційного маршруту та світової популяції в цілому;
- оцінка минулого та теперішнього статусу;
- встановлення ключових факторів, які визначають рівні популяції;
- огляд тенденцій у соціально-економічних чинниках для прогнозування ймовірних екологічних впливів на кожну популяцію і потім використання цієї інформації для визначення ймовірних тенденцій (за відсутності плану). Це дасть можливість оцінити впливи стосовно ймовірних майбутніх подій, а не робити статичну оцінку на основі «моментального знімку в часі».

2. Визначення особливо важливих місць для видів, які потребують збереження (та інших видів, які трапляються у великих кількостях), а також кількісне визначення важливості цих місць щодо міграційного маршруту та в цілому світової популяції.

В рамках цього кроку потрібно також зробити огляд та уточнення пріоритетів збереження біорізноманіття для ареалу, на який потенційно вплинув конкретний план. Як мінімум, план повинен відповідати правовим вимогам та міжнародним зобов'язанням в рамках конвенцій, які стосуються біорізноманіття. Отже, стосовно водно-болотних птахів та завдань АЕВА, буде важливо вибрати альтернативи, які перешкоджають будь-яким значним впливам, на рівні популяцій, на види, які описані в Угоді. Проте, мають бути розроблені ширші та глибші завдання, які враховують та включають усі аналізи біорізноманіття та водно-болотних птахів, і це повинно відбуватись за межами мінімуму, необхідного для виконання правових зобов'язань.

Завдання повинні відображати стан небезпеки видів і співвідношення їх популяцій, на які він може вплинути. Пріоритет повинен надаватись видам, яким загрожує зникнення у світовому масштабі. Подібним чином, пріоритет повинен надаватись видам, які притаманні місцевості, на яку впливає план, після тих, які мають важливе співвідношення їхньої біогеографічної популяції (популяції міграційного маршруту), а потім тих видів, які мають незначні популяції. Отже, найбільший пріоритет має

надаватись збереженню видів, яким загрожує зникнення у світовому масштабі, або оселищам, які притаманні місцевості, на яку впливає план.

Особлива увага має надаватись також охороні важливих об'єктів, де існує велике співвідношення популяції. Такі критичні об'єкти є особливо важливими для мігруючих водно-болотних птахів, зважаючи на те, що втрата або погіршення об'єкту може мати дуже великий вплив на популяцію в цілому. Дійсно, деякі види, наприклад, побережник ісландський (*Calidris canutus*) використовують відносно мало об'єктів в якості пунктів зупинок та місць зимівлі. Отже, вплив на один такий критичний об'єкт може призвести до втрати міграційного маршруту популяції, якщо немає альтернатив.

У межах регіону АЕВА для водно-болотних птахів можливо визначити співвідношення міграційного маршруту популяції, що відбувається в об'єкті (якщо проведено належне дослідження) шляхом звернення до різних джерел оприлюдненої інформації щодо міграційних маршрутів, оцінок міграційного маршруту популяції та кадастрів об'єктів за допомогою Інтернету та підрахунків водно-болотних птахів (див. Додаток D). Див. також існуючі «Керівні принципи щодо підготовки кадастрів об'єктів для мігруючих водно-болотних птахів» і «Керівні принципи, щодо складання протоколу моніторингу водно-болотних птахів».

Нова і дуже важлива ініціатива спрямована на створення «єдиного вікна», який допоможе органам влади та оцінювачам впливу визначити і зберегти критичні об'єкти, як місця перебування водно-болотних птахів. Це є частиною Проекту «Крила над водно-болотними угіддями», метою якого є «покращення стану збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів шляхом надання допомоги країнам у вжитті заходів щодо збереження ключових критичних водно-болотних угідь, які потрібні цим птахам для завершення свого річного циклу, включаючи місця зупинок під час перельотів та зимівлі» (див. www.wingsoverwetlands.org). Проект є спільним зусиллям UNEP-GEF, Бюро ООН з проектних послуг, компаній Wetlands International, BirdLife International, Секретаріату UNEP/AEWA, Секретаріату Рамсарської Конвенції та цілої низки місцевих партнерів уздовж афро-євразійських міграційних маршрутів.

Частиною проекту є створення Мережі критичних об'єктів на основі Інтернет. Це дасть інформацію щодо видів та об'єктів усіх водно-болотних птахів в регіоні АЕВА. Серед інших функцій, буде розрахунок процентного співвідношення міграційного маршруту популяції, що відбувається в об'єкті, і будуть визначені критичні місця міграційних маршрутів для кожного виду. Критичні об'єкти ще мають бути визначені, але засіб дасть можливість врахувати важливість об'єкта при підтриманні узгодженої мережі міграційних маршрутів для видів (наприклад, допоможе підтримати узгодженість SPA в ЄС). Це, безумовно, забезпечує важливу функцію, і всі, хто задіяні до СЕО та ОВНС та мають вплив на водно-болотних птахів мають

звернутися на сайт проекту і використовувати інформацію, яка стане доступною з нього.

Етап 2: Перегляд плану.

Обсяг СЕО може бути визначено шляхом встановлення:

- ймовірного змісту та основних завдань плану або програми і їхнього зв'язку з іншими планами чи програмами (стратегіями);
- географічного або просторового контексту плану і його можливих впливів на важливі об'єкти або ареали;
- екологічних завдань, які визначені на міжнародному, національному та інших рівнях, які є актуальними для плану чи програми, включаючи завдання із збереження біорізноманіття/водно-болотних птахів (як описано вище);
- початкового переліку екологічних впливів, які мають бути розглянуті.

Етап 3. Концептуальна основа.

Початок розгляду основних альтернатив (складає основу для Етапу 1 в Кроці 4), складання концептуальної основи для уточнення основних прямих та опосередкованих чинників змін, які можуть мати впливи на популяції водно-болотних птахів.

Етап 4. Складання звіту про огляд для визначення основних проблем для консультацій.

Не є обов'язковим та проводиться в залежності від часових рамок СЕО стосовно самого плану, наявних ресурсів та бажання, готовності заінтересованих сторін і слухачів відвідувати зустрічі.

СЕО - Крок 4: Проведення оцінки.

Етап 1. Розробка та порівняння альтернатив.

СЕО включає вимогу щодо розробки та порівняння альтернатив і це може бути складним завданням, щоб визначити життєздатні й реалістичні варіанти для порівняння. Розгляд альтернатив може стати повторюваним процесом на практиці і часто починається завчасно, на етапі огляду, для того, щоб СЕО була прийнятним чином структурована. Використовується багато підходів, які ґрунтуються на чітких варіантах «або це/або інше» (наприклад, залізна дорога або автомобільна), а основою інших є підхід «змішування та співставлення» (інтегрований транспорт, який включає залізничний та автомобільний в різних поєднаннях). Важливо, щоб будь-які припущення або невизначеності були чітко зрозумілі при розробці сценаріїв для оцінки. З точки зору водно-болотних птахів, важливо розглянути основні чинники змін і пов'язані з цим впливи на водно-болотних птахів в рамках альтернативних сценаріїв з тим, щоб визначити ті, які мають сильніший вплив, а які призводять до сприятливого результату.

Етап 2. Пропонування альтернатив

Пропонування альтернатив, що призведе до плану, який мінімізує несприятливі впливи на об'єкти водно-болотних птахів і популяції, та максимізує можливості для виконання завдань щодо збереження водно-болотних птахів та іншого біорізноманіття (як визначено вище у Кроці 3.3). Це дуже важливий етап у процесі планування розвитку, оскільки він надає найкращу можливість для уникнення багатьох впливів. До того часу, як проекти досягнуть етапу ОВНС, можливості для уникнення впливів «в корні» є часто обмеженими, зокрема, стосовно, варіантів вибору місця.

У Додатку Е описано деякі стратегічні оцінки впливу транс-європейської транспортної мережі, яка визначила потенційні впливи і відповідним чином змінила їхні схеми, проте не всі, а лише деякі з них.

СЕО - Крок 5: Використання інформації при прийнятті рішень.

Етап 1: Використання результатів оцінки для зміни або удосконалення плану.

Метою СЕО є надання допомоги у розробці плану, що дасть можливість уникнути значних несприятливих впливів на довкілля і, якщо можливо, надасть умови для його зміцнення. Кінцева мета полягає у наданні допомоги в розробці «сталого» плану з мінімальними екологічними витратами; існують задокументовані випадки, коли СЕО допомогла удосконалити плани шляхом визначення попередньо прихованих екологічних витрат. Звіт про СЕО є важливим як засіб повідомлення про основні висновки, але він також важливий для тих, хто відповідає за питання водно-болотних птахів, з метою отримання дієвої комунікації з ініціатором плану, та можливістю надання внеску до процесу розробки плану. СЕО має розглядатись як невід'ємна частина процесу планування, а не доповнення.

Етап 2: Підсумувати, як екологічний аналіз було включено до плану та програми.

З метою досягнення прозорості з боку заінтересованих сторін, для ініціаторів діяльності плану важливо показати, як екологічні аналізи/аналізи водно-болотних птахів було включено до плану і пояснити, які заходи було вжито для забезпечення сталості об'єкта водно-болотних птахів та популяцій згідно з планом упровадження.

СЕО - Крок 6: Виконання стратегії, плану чи програми.

Етап 1. Моніторинг та подальші дії.

Плани не завжди спрацьовують, як планувалось, і можуть бути непередбачувані наслідки для об'єктів/популяцій водно-болотних птахів. Отже, дуже важливим є моніторинг або подальша діяльність. Моніторинг буде більш дієвим, якщо він структурований навколо тих самих завдань та показників, які використовуються у процесі СЕО. Якщо підхід на основі завдань не використовувався, тоді необхідно буде запропонувати прийнятні показники для моніторингу та звітності результатів.

Вимоги до моніторингу впливів планів на водно-болотних птахів повинні бути максимально чітко включені в існуючі ініціативи моніторингу водно-болотних птахів, наприклад, Міжнародний перепис водно-болотних птахів (Wetlands International), та моніторинг важливих ареалів птахів (BirdLife International) – див. Додаток D. Див. також АЕВА «*Керівні принципи, щодо складання протоколу моніторингу водно-болотних птахів*».

Етап 2. Регулярний огляд.

Плани повинні розглядатись як «живі» і підлягати регулярному перегляду. Представники АЕВА та інші відповідні заінтересовані сторони повинні бути залучені до таких переглядів, якщо існують потенційні наслідки для водно-болотних птахів.

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ОВНС є формалізованим процесом оцінки ймовірних екологічних впливів запропонованого розвитку, з урахуванням взаємопов'язаних екологічних, соціально-економічних, культурних впливів та впливів на здоров'я людини. Заплановано надати інформацію, необхідну для прийняття добре-поінформованого рішення. ОВНС повинна пояснити наслідки, ймовірні екологічні результати та альтернативні варіанти, але не обов'язково забезпечує рішення про те, чи має пропозиція отримати згоду на продовження чи ні. ОВНС сама по собі не є процесом прийняття рішень, але має бути спрямована на підтримку прийняття рішень.

Як загальне правило, ефективна ОВНС впроваджується як відкритий, прозорий та незалежний процес. Він передбачає повну участь заінтересованих сторін і відбувається у той час і у такий спосіб, коли його результати можуть впливати на рішення та екологічні результати.

Дієвість ОВНС у допомозі впровадження проектів інфраструктури, що дають можливість уникнути значних несприятливих впливів на популяції водно-болотних птахів і їхнє оселище, значним чином зміцнюється, якщо її принципи та результати здійснюються через функціонування та управління проектом, наприклад, завдяки планам та системам екологічного управління. Як і для СЕО, процес ОВНС має бути повністю інтегрований в розробку, впровадження та управління проектом і повинен починатись якнайшвидше, з концептуального етапу або етапу збору та аналізу вихідних даних.

Кроки ОВНС

Процедури та методи ОВНС значно коливаються в залежності від країн, але загалом включають кроки, визначені у Вставці 2, разом із відповідними міркуваннями щодо водно-болотних птахів. Подальше керівництво щодо цих кроків наведено нижче.

У багатьох системах просіювання та огляд розглядаються як окремі етапи, які можуть бути відокремлені у часі і мають відповідати конкретним правовим вимогам до звітності та огляду з боку органів влади. У таких випадках, ОВНС може розглядатись як етапи 3- 6. У цьому керівництві ми розглядаємо усі кроки 1-10 як частина зв'язаного процесу ОВНС.

Необхідно зазначити, що крок консультацій не включено до Вставки 2. Як описувалось вище, рекомендовано, щоб спільний підхід було упроваджено протягом всього процесу.

Вставка 2. Основні кроки в ОВНС та ключові міркування щодо мігруючих водно-болотних птахів		
Крок ОВНС	Завдання	Ключові міркування щодо мігруючих водно-болотних птахів
1: Просіювання проекту	Визначення ймовірності значних впливів і потреб в офіційній оцінці впливів.	Забезпечення розгляду потенційних впливів на водно-болотних птахів, включаючи ті, які потребують офіційної оцінки впливів.
2: Огляд	Визначення часових рамок для оцінки. Перегляд запропонованих проектних заходів та ймовірних висновків для розробки оцінки впливів, яка включає основні питання. Підтвердження вимог до консультацій.	Забезпечення того, що усі потенційно важливі впливи мають бути оцінені, а також перевірка чи включає потенційна зона впливу усі можливі впливи на водно-болотних птахів.
3: Розгляд альтернатив	Розгляд альтернативних місць, схем, методів, часових рамок для уникнення або мінімізації несприятливих впливів.	Визначення альтернатив, які уникають найбільш значних впливів на види, яким загрожує значне зникнення, та на критичні об'єкти.
4: Основний огляд та оцінки популяцій	Визначення розподілів біорізноманіття (тимчасових та просторових) і базових умов. Основна лінія – стан біорізноманіття за відсутності запропонованого проекту і пристосування тенденцій, тобто, не просто статичний «знімок».	Огляд існуючих даних, проведення оглядів, необхідних для повної відповідної оцінки, визначення ключових факторів, які контролюють популяції та передбачають ймовірні тенденції.
5: Визначення та прогнозування основних	Визначення способів, за допомогою яких запропоновані проектні заходи управлятимуть змінами в базових умовах.	Ретельне визначення усіх типів ймовірного впливу, включаючи опосередковані та

впливів	Увага на ключових питаннях і надання доказів, якщо потрібно.	сторонні впливи.
6: Визначення та оцінка важливості впливів	Застосування превентивного принципу та розгляд критеріїв/встановлення порогів для визначення важливості.	Віднесення впливів до зобов'язань щодо збереження водно-болотних птахів та ширших завдань біорізноманіття.
7: Рекомендації щодо пом'якшення та компенсацій	Надання пропозицій з метою досягнення уникнення втрат біорізноманіття. Спроби уникнення перед обмеженням збитків або компенсації.	Визначення пом'якшувальних та компенсаційних заходів і кількісне визначення їхніх ймовірних впливів та ризиків невдачі.
8: Створення та огляд звітів щодо впливу на довкілля	Створення звіту за результатами оцінки. Забезпечення того, що основа ОВНС передбачає консультації щодо проекту огляду.	Перевірка того, що питання водно-болотних птахів чітко, об'єктивно та точно описані.
9: Прийняття рішення	Використання результатів ОВНС для підтримки прийняття рішень.	Забезпечення урахування питань водно-болотних птахів, із зобов'язаннями розробника запровадити пом'якшувальні заходи разом із завданнями SMART.
10: Моніторинг після прийняття рішення, аудит та подальша діяльність	Забезпечення того, що результати ОВНС включені до систем екологічного управління для упровадження проекту. Огляд всіх завдань та забезпечення упровадження пом'якшувальних заходів, які запропоновано. Забезпечення існування механізму для відновлювальних заходів, в разі необхідності.	Перевірка того, що вимагає моніторинг впливів та контроль до і після (BACI).

ОВНС Крок 1: Просіювання проекту.

Метою етапу просіювання є визначення того, чи вимагається офіційна ОВНС. У цих Керівних Принципах нас конкретно цікавить, чи вимагається ОВНС для запропонованого проекту з точки зору біорізноманіття і, особливо, водно-болотних птахів. Проте, рішення щодо просіювання не завжди приймаються з урахуванням біорізноманіття і йому далеко не завжди дається перевага у законодавстві. Тому, вважається важливим, щоб уповноважені органи та інші сторони, заінтересовані у питаннях збереження водно-болотних птахів, забезпечили включення до просіювання проекту відповідної оцінки потенційних впливів на біорізноманіття.

Керівництво CBD (див. Додаток В) дає певні поради щодо того, як визначати пороги біорізноманіття для просіювання на основі біофізичних змін, які будуть викликані пропозицією. На практиці, вимога щодо проведення ОВНС для запропонованого інфраструктурного проекту, найімовірніше, буде виконана, якщо відомо, що постраждає транскордонна територія, що підлягає охороні або оселище для видів, яким загрожує зникнення у світовому масштабі (тобто, види з Червоного Списку IUCN). Типові механізми просіювання ОВНС включають наступне:

1. Оголошення категорій проектів, для яких автоматично вимагається ОВНС (перелік з позитивним результатом), і для яких не вимагається (перелік з негативним результатом). Директива ЄС щодо ОВНС включає, наприклад, такий підхід (див. Додаток В).

2. Просіювання кожного конкретного випадку на основі окремих характеристик пропозицій (її масштаб або характер збитків від її діяльності) та характеристик отриманого середовища (наприклад, чи впливає пропозиція на визначений або відповідний район).

3. Поєднання підходів.

Результатом просіювання рішення може бути:

- запропонований проект є настільки шкідливим, що не можна дозволити його подальшу діяльність;
- вимагається повна ОВНС для кращого розуміння впливів проекту та розробки прийнятних пом'якшувальних заходів, оскільки очікуються значні впливи;
- зменшений вплив ОВНС є достатнім, оскільки від пропозиції не очікується значних шкідливих впливів;
- не вимагається жодної ОВНС, оскільки досвід свідчить, що впливи будуть незначними (тобто, немає потреби в ОВНС).

Просіювання, як правило, ґрунтується на існуючій інформації і, ймовірно, може не мати достатньо часу для впливу на результат. Процес просіювання повинен, як мінімум, використовувати існуючі переліки та мапи

для визначення територій, які охороняються, та інших важливих ареалів для водно-болотних птахів, наприклад, Рамсарські угіддя, спеціальні природоохоронні території ЄС (SPAs), важливі ареали перебування птахів (див. Додаток D). Фахівці з охорони довкілля можуть підтримувати процес шляхом активної підготовки просторових планів збереження біорізноманіття, які можуть використовуватись в якості основи для складання «мап просіювання», що вказують на чутливі ареали, яких потрібно уникати. Непоганим прикладом цього було створення мапи чутливості птахів до прибережних вітрових установок у Шотландії (Bright *et al.* 2006).

Тому, вважається важливим, щоб уповноважені органи приймали рішення щодо просіювання і мали можливість розглядати та впливати на нього, і це забезпечить врахування усіх відповідних існуючих джерел інформації (наприклад, джерела даних щодо міграційних маршрутів та об'єктів, які перелічені у Додатку D) при прийнятті рішення стосовно того, чи буде спричинено вплив на важливі об'єкти, як місця перебування водно-болотних птахів/оселища. Рішення щодо просіювання (і подальший огляд) повинні враховувати цілу потенційну зону впливу проекту, незважаючи на те, наскільки вона віддалена: вони не повинні ґрунтуватись на довільних найкоротших строках. Керівні принципи ІЕЕМ дають корисну пораду та приклад щодо визначення зони впливу (див. Додаток D).

Просіювання повинно також враховувати усі можливі типи впливу, як визначено у Вставці 3 (приклади таких впливів, що випливають із різних видів інфраструктурних проектів, наведено у Додатку А).

Вставка 3. Потенційні типи впливів на водно-болотних птахів

Нижчезазначені типи впливу можуть відбуватись як на місцях (тобто, в межах зони охоплення території проекту) так і на дистанції (наприклад, порушення спокою від дорожнього руху чи забруднення від фабрики). Найважливішим питанням є розгляд всієї зони впливу (що може коливатись в залежності від оселища/виду).

Впливи інфраструктури можуть відбуватись під час будівництва, експлуатації та виведення з експлуатації (видалення) і можуть бути тимчасовими (наприклад, порушення спокою під час етапу будівництва в рамках проекту), довгостроковими (наприклад, завод) або постійними (наприклад, гравійний кар'єр, навіть якщо територія буде повернена до певного виду оселища дикої природи).

Див. Додаток А щодо прикладів стосовно різних типів проектів.

Тип	Опис	Приклад впливів на водно-болотних птахів
Прямі впливи	Втрата або погіршення стану оселища або впливи на окремих особин в результаті заходів проекту.	Втрата водно-болотних угідь в результаті осушення, смерті птахів від вітрових установок, порушення спокою від дорожнього руху.
Непрямі впливи (включаючи сповільнені впливи)	Впливи «доміно», що відбуваються в результаті прямих впливів або інших непрямих впливів.	Зменшення здатності розмноження водно-болотних птахів внаслідок зменшення харчових ресурсів, внаслідок втрати водної фауни як результат евтрофікації, спричиненої промисловими відходами.
Вторинні впливи (або вимушені впливи)	Впливи, які не є результатом самого проекту, але виникають зважаючи на останні розробки, які стали можливими в результаті попереднього проекту.	Збільшення полювання на водно-болотних птахів після будівництва дороги до попередньо ізольованого водно-болотного угіддя.
Загальні впливи	Спільний результат інших проектів, які мають подібні впливи і можуть самі по собі бути незначними.	Фрагментація водно-болотних угідь в результаті певної житлової забудови та будівництва доріг, що призводить до втрати видів, які вимагають великих площ для постійного проживання.

Що стосується водно-болотних птахів, то проекти повинні завжди підлягати ОВНС, якщо вони можуть мати один з наступних впливів:

- впливи на водно-болотних птахів, особливо, на види, яким загрожує зникнення у світовому масштабі (тобто, види з Червоного Списку IUCN) та інших водно-болотних птахів, які вважаються такими, що мають несприятливий статус збереження (як перелічено у Стовпчиках А або В Таблиці 1 Плану дій АЕВА);

- впливи на об'єкти, де знаходиться велика кількість водно-болотних птахів в одному місці за рік (особливо, якщо популяція місця є високим співвідношенням національної популяції та популяції «міграційних маршрутів»; умовно > 1%);

- впливи на об'єкти, які можуть бути важливими, оскільки вони підтримують види водно-болотних птахів (навіть, якщо нечасто), на основі невеликої кількості об'єкта на їхніх міграційних маршрутах.

ОВНС Крок 2: Огляд: визначення технічного завдання для оцінок впливів, які є прийнятними для ефективного аналізу впливів на популяції водно-болотних птахів.

Основна мета огляду полягає у тому, щоб надати прийнятні технічні завдання ОВНС: визначення питань, які будуть вирішені, методів, які будуть використовуватись для оцінки впливів, запропонованих підходів та часових рамок. Огляд також повинен забезпечувати основу для участі та консультацій із постраждалими сторонами. Спільний підхід розглядається, загалом, як добра практика, що може передбачати семінари із огляду із відповідними заінтересованими сторонами.

З точки зору збереження біорізноманіття важливо зосередитись на ключових питаннях. Ніколи не буває достатніх ресурсів для вивчення всього і підхід на основі «все включено» може применшити значення ключових повідомлень. З іншого боку, існує ризик того, що важливі питання можуть бути проаналізовані досить швидко. З цієї причини огляд та оцінка впливів мають розглядатись як два офіційних етапи повторень, що дає можливість, у разі необхідності, адаптувати процес ОВНС з метою розгляду будь-яких попередньо непередбачених питань, як тільки додаткова інформація стане доступною.

Етап 1: Чи досягненні бажані результати в області збереження біорізноманіття?

Як обговорювалось в рамках СЕО Крок 3.1, вважається важливим пов'язати потенційні впливи (у цьому випадку із зони впливу проекту) із завданнями збереження біорізноманіття для спільної потенційної зони впливу (яка в ОВНС є на рівні проекту). Отже, це допоможе зосередитись на бажаних результатах для збереження біорізноманіття з раннього етапу, включаючи розгляд наступного:

- основних цінностей біорізноманіття/водно-болотних птахів, які ми бажаємо зберегти у природі;
- методів, які мають бути використані для оцінки їх статусу та їхньої вразливості до запропонованих заходів.

З точки зору АЕВА, ключовими завданнями будуть підтримка популяцій водно-болотних птахів і сприяння іншим цілям Угоди. Проте, такі цілі повинні складати частину інтегрованих завдань по збереженню біорізноманіття, де враховано також і оселища. Наприклад, як правило, недостатня увага часто надається:

- різноманіттю на рівні екосистеми;
- незахищеному біорізноманіттю;
- екологічним процесам.

Етап 2: Ймовірні впливи.

Огляд має визначати усі наслідки, які можуть виникнути в результаті розробки, функціонування та завершення проекту а також розглядати їх разом із характеристиками проектного середовища, на яке може бути спричинено вплив. Мета полягає у визначенні усіх потенційно важливих впливів, які незабаром мають бути повністю вивчені в рамках ОВНС. Отже, потреби огляду мають бути комплексними, в той же час він повинен тільки визначити, чи існують якісь впливи, які можуть викликати потребу в ОВНС.

Такий етап огляду, по-перше, передбачає визначення усіх потенційно важливих впливів (див. Додаток 3 та Додаток А). Важливо розглянути усі можливі впливи і не тільки ті, які безпосередньо стосуються зони охоплення проекту. Зважаючи на взаємопов'язані процеси в межах екосистем, початкові впливи часто матимуть ефект «доміно» або непрямі впливи на популяції водно-болотних птахів (наприклад, за межами об'єкту, впливи внизу щодо якості води; непрямі впливи на хижу біомасу, яка є проміжною ланкою через ланцюжок живлення). Вторинні стимулюючі впливи також є спільними (наприклад, впливи забудови, що викликані будівництвом доріг до віддалених районів). Європейська Комісія надала певне керівництво щодо цього, включаючи контрольний перелік огляду (див. Додаток В).

Друга частина огляду полягає у визначенні того, які потенційні впливи будуть, ймовірно, значними та вимагатимуть уваги при оцінці. Це може бути важким завданням, оскільки фактичні впливи проекту залежатимуть від видів (і в деяких випадках, від популяцій) і це не так легко визначити без майбутнього вивчення. Оцінка потенційної важливості впливів буде особливо важкою для нових проектів, або проектів в менш вивчених регіонах або оселищах. Отже, оцінка огляду часто вимагатиме врахування високих рівнів невизначеності та дотримуватиметься прийнятного превентивного підходу.

Важливим також є те, що процес огляду повинен обумовлювати прийнятні методи визначення базових умов та оцінки впливів (див. Кроки 4 та 5). Наприклад, обстеження мають включати сезонність та передбачати відповідний час на вивчення біорізноманіття. Чіткі критерії прийняття рішень щодо збереження біорізноманіття/водно-болотних птахів також мають бути включені до звіту про огляд (див. також Крок 6 щодо оцінки).

ОВНС Крок 3: Розгляд альтернатив: чи сумісні фактори при виборі альтернатив та варіантів із збереженням водно-болотних птахів?

ОВНС має включати повний розгляд альтернатив, з найпершого можливого етапу у процесі планування розвитку. Як обговорювалось вище, альтернативи більше обмежені для ОВНС, ніж для СЕО (див. СЕО Крок 4), зокрема, стосовно розташування. Політичні рішення та значні інвестиції могли би залучатися до того часу, як проект досягне ОВНС, що може значним чином обмежити обсяг альтернативних об'єктів.

Тим не менш, альтернативи мають вивчатись найретельніше у ОВНС. Основна мета на цьому етапі полягає в уникненні або мінімізації найшкідливіших впливів, наприклад, тих, які перелічені на попередньому етапі; в той же час шукаючи будь-які можливості для позитивних екологічних вигод.

Розгляд альтернатив не повинен обмежуватись питаннями розташування та складання маршруту. Мають вивчатись усі варіанти щодо зменшення впливів, особливо такі, як вибір часу на будівництво, проектування, методи будівництва та прокладання маршруту. Наприклад, вибір прийнятних проектів електрокабелів може значно зменшити ризики зіткнень птахів та ураження їх електричним струмом (Haas *et al.* 2003).

ОВНС Крок 4: Базовий огляд та оцінка популяцій водно-болотних птахів (включаючи оцінку ймовірних результатів, якщо проект не впроваджується).

Цей етап передбачає визначення розподілів біорізноманіття (тимчасового та просторового) та їхньої важливості (наприклад, будівництво на територіях, попередньо визначених, як важливі для популяцій водно-болотних птахів). Важливо пам'ятати, що базові умови визначені як стан біорізноманіття за відсутності запропонованого проекту, в той же час мають враховуватись і ймовірні тенденції (тобто, вони не є статичною оцінкою або моментальною зйомкою). Наприклад, базова оцінка запропонованого розвитку водно-болотного угіддя має враховувати ймовірне зменшення кількості водно-болотних птахів.

На основі базових оцінок в подальшому мають розроблятися будь-які інші оцінки, що виконуються як частина СЕО, і вони повинні дотримуватись тих самих принципів (див. СЕО Крок 3.1). В ОВНС основна увага надаватиметься конкретному об'єкту, отже, оцінка, як правило, буде більш детальною. Проте, базова оцінка потребуватиме оцінки важливості об'єкту проекту і його зони впливу стосовно місцевих, регіональних, національних, міграційних маршрутів та світових популяцій. Це вимагатиме ширшого аналізу даних, особливо, якщо ОВНС є частиною багаторівневої оцінки впливу за підтримки попередньої СЕО.

Деякі ключові питання які стосуються водно-болотних птахів:

- які види, що потребують збереження (наприклад, види з несприятливим статусом збереження), зустрічаються на об'єкті проекту і яка їхня потенційна зона впливу у значних кількостях?

- які інші види зустрічаються у достатньо великих кількостях, щоб бути важливими, і де?

І для кожного з видів:

- скільки їх, як правило, існує, чи багато їх налічується між річними, сезонними та денними коливаннями, і якщо так, то чому?

- яким є їхній розподіл та статус, і які популяції є особливо важливими?

- яким був їхній історичний розподіл, статус та управління?

- якими є ключові екологічні вимоги та фактори, які контролюють їхні популяції?

- якими є ймовірні тенденції щодо факторів, що контролюють їхні популяції, і як їхні популяції реагують на майбутні зміни?

- чи заплановано якісь інші проекти на тій самій території і які часові рамки, які можуть впливати на загальні процеси?

Базові оцінки для СЕО ґрунтуються, як правило, на існуючих даних (наприклад, кадастри об'єктів та дані моніторингу). Подібним чином, ОВНС повинна порівнювати та аналізувати усі відповідні існуючі дані щодо біорізноманіття (див. Додаток D щодо міжнародних джерел даних водно-болотних птахів). Це, зазвичай, потребуватиме підтримки з боку детальних обстежень об'єктів, в разі необхідності, та екологічного дослідження. Насправді, брак прийнятних базових даних є однією з найпоширеніших перешкод щодо включення аналізу біорізноманіття в оцінки впливів, особливо, у віддалених районах та країнах, що розвиваються. Прийнятний проект та впровадження відповідних базових обстежень є ключовим компонентом надійної ОВНС.

Хоча обстеження птахів і методи моніторингу відносно добре випробувані (див. Додаток D щодо деяких стандартних текстів), існує низка «підводних каменів» при здійсненні ОВНС. У Додатку 4 є перелік таких потенційних проблемних питань і пропонуються деякі варіанти їх вирішення.

Вставка 4. Проблемні питання дослідження водно-болотних птахів та можливі варіанти їх рішення.	
Проблемні питання	Можливі рішення
Важливі компоненти біорізноманіття не досліджені (наприклад, ресурси харчування).	Розгляд біорізноманіття на усіх рівнях і забезпечення відповідного обстеження ключових компонентів.
Використовуються необ'єктивні та неточні методи підрахунку, які створюють неякісні дані, применшуючи достовірність оцінки біорізноманіття.	Використання належним чином створених прийнятних методів та стратегій вибірки (див. Додаток С), навчений персонал та узгоджені методи.
Недостатнє повторення підрахунків зменшує точність оцінок і перешкоджає тимчасовим та просторовим моделям змін.	Визначення необхідних розмірів вибірки (наприклад, за допомогою попередніх обстежень) та виділення достатніх ресурсів для обстеження.
Методи обстеження змінюються з роками, перешкоджаючи справжнім тенденціям.	Ретельне документування методів і узгоджене їх дотримання, використовуючи, якщо можливо, той самий персонал.
Обстеження здійснюються в неприйнятні часи, а сезонні тенденції не помічаються.	Обстеження в прийнятні сезони та передбачення достатнього часу на обстеження для урахування сезонних коливань.

<p>Оцінки важливості ґрунтуються тільки на пікових розрахунках і не розглядають просторові закономірності та зміни.</p>	<p>Проведення вивчень маркування, якщо існує невизначеність щодо важливості об'єкта.</p>
<p>Аналіз використання ґрунтується тільки на річних даних, що може призводити до того, що важливі об'єкти залишаються непоміченими.</p>	<p>Якщо тривалість обстеження більше одного року неможлива (часто так відбувається), варто перевірити джерела історичних даних, експертів та місцевих жителів, щоб побачити, чи відбуваються значні коливання між роками.</p>
<p>Під час обстежень не помічається важливість території для нічного годування.</p>	<p>Включення нічних обстежень.</p>
<p>Обстеження не включають вивчення ліній польотів, обмежуючи їх здатність передбачати впливи зіткнень.</p>	<p>Включення денних та нічних обстежень ліній польотів, якщо проект може збільшити ризики зіткнень.</p>

ОВНС Крок 5: Ідентифікація та прогнозування основних впливів (у тому числі методи опису та кількісної оцінки впливу).

Теоретично, оцінка впливів надає інформацію, яка потрібна для прийняття добре продуманих рішень про екологічну, економічну та соціальну прийнятність пропозиції. Фахівці з біорізноманіття, які працюють над ОВНС, несуть відповідальність за надання ґрунтового професійного висновку щодо даних/рівнів довіри, що необхідні для опису стану довкілля та створення прогнозів. Основна проблема полягає в створенні достатньо ґрунтового аналізу, зважаючи на недостатність даних, невизначеність і часто брак політичного бажання.

Все більше і більше екосистемні послуги розглядаються як основа для оцінок та прийнятне «вікно» в біорізноманіття (наприклад, див. CBD 2006). Проте, важливо пам'ятати, що надання таких послуг залежить від підтримки біорізноманіття у життєздатному та функціонуючому стані. Отже, ОВНС повинна визначати ступінь, якою мірою стійке надання екосистемних послуг (зараз і в майбутньому) буде залежати від пропозиції. Це залежить від екологічних процесів, «основи» структури біорізноманіття та функціонування екосистеми.

ОВНС повинна оцінювати впливи спільної «зони впливу» проекту, як визначено для всіх запропонованих заходів під час будівництва, експлуатації та виведення з експлуатації. Це має враховувати постраждалу територію (включає заходи на місцях та за їх межами), а також вибір часу, частоту і тривалість кожного заходу. Потім впливи мають порівнюватись із базовою оцінкою, якщо можливо, кількісно визначаючи величину впливу, розмір, вибір часу, частоту, тривалість та можливість скасування стосовно екологічних результатів. Як гіпотетичний приклад, вплив проекту може бути втратою 50% прийнятних оселищ видів водно-болотних птахів, які перебувають під загрозою зникнення в національному масштабі і перелічені в AEWА, що призводить до постійного зменшення приблизно в 50 % їхньої популяції під час зимівлі в межах зони впливу (оскільки оселище, як вважається, має пропускну спроможність), і це веде до зменшення міграційних маршрутів популяцій щонайменш на 20 % з урахуванням відомих альтернативних місць нижче пропускну спроможності).

На практиці, прогнозування впливів розвитку інфраструктури на популяцію водно-болотних птахів дуже складано, зокрема, зважаючи на довготривалі та широкомасштабні впливи. Це відбувається зважаючи на складність екологічних систем, що може забезпечувати стійкість до деяких екологічних змін, але в той же час робити їх чутливими до інших. Фактори, які контролюють рівні популяції, в окремих видах, є також складними і оцінки впливів, в ідеалі, мають враховувати наступне:

- впливи на всі фактори регулювання популяцій (тобто, смертність, збільшення чисельності популяцій, відліт та приліт);

- рівні популяцій, рівні смертності та рівні збільшення чисельності популяцій на міграційних маршрутах, в цілому, тому що зміни в них можуть компенсувати або посилювати впливи з боку проекту;

- якість та пропускна спроможність оселища, на яке спричинено вплив, та потенційних альтернативних оселищ;

- можливі впливи, які залежать від щільності (наприклад, покращені характеристики розмноження або рівні виживання після зменшення популяцій);

- надійність об'єкта та його потенційні впливи на здатність перелітних птахів мігрувати і використовувати альтернативні оселища;

- роль об'єктів у підтримці функціонально пов'язаних (узгоджених) мереж об'єктів (наприклад, як важливих міграційних місць зупинок або місць зимівлі);

- роль місць розмноження щодо підтримки метапопуляцій або зникаючих популяцій.

Існує низка підходів, які можуть використовуватись для прогнозування впливів, що коливаються від висновків експертів, розроблених на прикладах подібних випадків (за допомогою моніторингу після розробки), до моделей на основі оселищ (напр., Goss-Custard *et al.* 1991) чи моделей на основі поведінки особин (e.g. West & Caldow 2006). Це не входить до обсягу цих Керівних принципів, але деякі рекомендовані джерела подальшої інформації щодо методів прогнозування впливів, включаючи моделювання, наведено у Додатку D.

На практиці, ретельне наукове вивчення вищезазначених процесів, як правило, значно виходить за рамки більшості ОВНС, якщо не залучено дуже важливі види або об'єкти, які перебувають під значною загрозою зникнення. Отже, найважливішим має бути зосередження зусиль та ресурсів на кількісному визначенні того, якими, ймовірно, можуть бути найважливіші впливи, оскільки вони можуть спричинити вплив на рішення з планування.

ОВНС Крок 6: Визначення та оцінка важливості впливів (включаючи застосування превентивного принципу і встановлення порогів для визначення значимості).

Основна мета цього кроку полягає у встановленні співвідношення будь-яких прогнозованих впливів із правовими зобов'язаннями та екологічними стратегіями. Отже, що стосується водно-болотних птахів, то уповноважені органи повинні забезпечити те, що впливи не будуть суперечити зобов'язанням в рамках Рамсарської Конвенції, Угод CMS для видів Додатку I, АЕWA, Пташиної та Оселищної директив (якщо це включено в ЄС), національного законодавства, планів дій щодо збереження біорізноманіття тощо. Отже, випробування важливості не є винятково науковим висновком, але стосується також правових та стратегічних питань.

Незалежно від того, який метод використовується для прогнозування впливів, ймовірно, що суттєвою буде невизначеність, особливо, стосовно довготривалих та широкомасштабних впливів проекту. Таким чином, ключовим принципом має завжди бути застосування превентивного підходу і передбачення того, що прийнятний прогноз впливу є дійсним до тих пір, поки не буде доведено інакше. Наприклад, не вважатиметься прийнятним припущення того, що наявність очевидно придатного альтернативного оселища компенсуватиме втрати оселища деінде, якщо не буде надійних підтверджуючих доказів.

ОВНС Крок 7: Рекомендації щодо пом'якшення та компенсацій.

Більшість законодавства щодо ОВНС вимагає визначення пом'якшувальних заходів для значних несприятливих впливів, де їх не можна уникнути. Як було зазначено вище (див. Загальні Принципи щодо оцінки впливу), в рамках пом'якшувальних заходів потрібно, спочатку, вивчити усі варіанти уникнення впливів на біорізноманіття перед тим, як вживати ці заходи для їх зменшення. Це може спричинити ухвалення варіанту «не робити нічого», утримуючись від конкретних заходів, які можуть, зокрема, завдати шкоди, або шукаючи альтернативні розташування, що дасть змогу уникати важливих об'єктів (наприклад, важливі місця для мігруючих водно-болотних птахів) чи чутливих періодів (наприклад, періоди гніздування).

Тільки як останній засіб або для зміцнення будь-якого вищезгаданого підходу може бути розглянута можливість компенсації за значні остаточні впливи, шляхом стороннього відновлення/зміцнення або з використанням інших форм відшкодування. Наприклад, втрата 10 пар водно-болотних птахів, які розмножуються, в одному об'єкті, може компенсуватись створенням прийняттого оселища для 10 пар тих самих видів у іншому місці. Або компенсація може бути у вигляді розширення ареалу погіршеного оселища у такий спосіб, щоб пропускна спроможність збільшилася на 10 пар цільових видів. Такі схеми ухвалюються тільки тоді, коли вони забезпечують ту ж саму екологічну цінність і функції як місця, на які спричинено вплив. Отже, вони повинні бути біля місця, на яке спричинено вплив, і повинні забезпечувати подібні оселища та/або види. Вони часто також включають додаткові непередбачувані або бонусні оселища, так, щоб площа втраченого оселища була меншою, ніж площа отриманого.

Європейська Комісія розробила детальне керівництво щодо компенсаційних заходів для впливів на об'єкти Natura 2000 згідно зі Статтею 6(4) Оселищної директиви (див. Додаток В). Хоча більшість принципів, які розроблені для ЄС, як правило, застосовуються і їх, ймовірно, потрібно дотримуватись щодо інших важливих об'єктів для водно-болотних птахів.

Основні рекомендації щодо компенсаційних заходів полягають у тому що вони:

- містять завдання SMART біорізноманіття (наприклад, підтримання розмноження пар xx видів x у визначеному ареалі), які відповідають правовим зобов'язанням і узгоджені відповідними заінтересованими сторонами;

- реалістичні та ґрунтуються на надійних екологічних принципах та досвіді на основі доказів і управлінні водно-болотними угіддями (див. Додаток D щодо правил);

- враховують невизначеність у відновленні та управлінні оселищами шляхом включення додаткових непередбачуваних оселищ, незвичайних планів і систем для довгострокового адаптивного управління;

- мають надійну правову базу, яка гарантує, що вони будуть обов'язковими і виконуватимуться в разі успішного розвитку, а також залишаться назавжди ареалами збереження, які належним чином управляються;

- мають жорсткі часові рамки, що дають компенсаційні результати до того, як відбудуться значні негативні впливи;

- мають достатні довготривалі фінансові домовленості для забезпечення необхідного поточного управління;

- відповідно перевіряються та поширюються серед громадськості стосовно заявлених завдань біорізноманіття.

Практика використання сторонніх компенсаційних заходів для збереження водно-болотних угідь була поширеною у США і розроблена у «банкінг пом'якшення» (Bayon et al. 2007; Carroll et al. 2007). Так звані «банками пом'якшення» є ареали, які не враховуються при відновленні або розширенні водно-болотних угідь (наприклад, в рамках довіри) довірчим фондом з метою управління. Потім кредити отримуються замість водно-болотних угідь для впливів на подібні водно-болотні угіддя неподалік. Потенційна перевага таких схем полягає в тому, що вони включають компенсаційні заходи у великих ареалах оселища, які, імовірно, будуть сталими і матимуть вищу екологічну якість, ніж компенсаційні заходи для місцевих оселищ, які часто невеликі, ізольовані, зазнають порушень спокою тощо. Ширші підходи до відшкодування біорізноманіття досліджуються в рамках Програми «Бізнес та відшкодування біорізноманіття» (див. www.forest-trends.org). Практичні вигоди «банків пом'якшення» та схем компенсацій є суперечливим і не входять до обсягу цих Керівних принципів.

ОВНС Крок 8: Складання звітів про екологічний вплив на водно-болотних птахів.

Екологічні звіти (далі – ЕЗ), зазвичай, складаються ініціатором діяльності і надаються на ухвалення уповноваженому органу. Мета ЕЗ полягає в документуванні результатів процесу ОВНС та визначенні ключових питань.

ЕЗ повинен:

- ґрунтуватись на найкращих та найсучасніших наукових даних;
- бути чітко складеним мовою, яка буде зрозуміла для нефахівця; бути наданим на розгляд громадськості (включаючи в інших країнах/юрисдикціях, якщо потрібно).

Звіт має включати наступне:

- інформацію про цілі/завдання щодо збереження водно-болотних птахів у різних географічних масштабах;
- розгляд результатів, які для водно-болотних птахів повинні описувати будь-які визначені впливи та стосуються будь-яких правових зобов'язань та ширших відповідних пріоритетів і завдань щодо водно-болотних птахів (наприклад, зобов'язання в рамках АЕВА).

ОВНС Крок 9: Прийняття рішень.

ОВНС повинна бути пристосована до процесу прийняття рішень і впливати на нього. Планується, що процес ОВНС має визначати несприятливі впливи та пропонувати способи, за допомогою яких їх можна уникати, або іншим можливим чином зменшувати до прийнятних рівнів. Біорізноманіття може не розглядатись як важливе питання, тому важливо надати чіткі, короткі доручення та висновки.

Етап 1: Огляд ОВНС.

Рішення щодо того, надавати чи ні згоду на інфраструктурні проекти може залежати від відповідності процесу ОВНС або інформації, яка міститься у ЕЗ. Може бути необхідним здійснення запиту щодо отримання додаткової інформації від ініціатора діяльності перед тим, як прийняти рішення.

В деяких країнах огляд ЕЗ є обов'язковим кроком в рамках ОВНС. Огляд може здійснюватись уповноваженим органом або незалежною організацією від імені уповноваженого органа. У разі, якщо ЕЗ вважається невідповідним, тоді розробник отримує запит щодо надання додаткової інформації і процес прийняття рішення, щодо надання згоди на розвиток не розпочнеться до того, як буде надана така інформація. Зазвичай, відбувається процедура оскарження заявок на додаткову інформацію.

В деяких країнах немає офіційної вимоги щодо перегляду, але уповноважені органи, як правило, здійснюватимуть певний перегляд перед початком процесу прийняття рішень з метою гарантування того, що вимоги законодавства виконано. Потім, вони матимуть повноваження щодо запиту додаткової інформації від розробників до початку процесу прийняття рішень, якщо, на їх думку, ЕЗ є невідповідним.

Перегляд також може здійснюватись неофіційно розробником до подання ЕЗ уповноваженому органу або тими, кого консультують, після надання такого звіту, з метою перевірки відповідності інформації. Див. Додаток В щодо Керівництва ЄС з питань проведення перегляду Екологічних звітів (і контрольний список комплексного перегляду).

Етап 2: Наслідки результатів.

ОВНС може забезпечити очевидність невідворотних та дуже значних впливів, яких вже не можна буде уникнути, якщо запропонований проект буде продовжуватись. Важливо розглянути будь-які правові вимоги, які можуть вплинути на граничні умови для прийняття рішень стосовно водно-болотних птахів.

Важливо збалансувати пріоритети збереження з економічно життєздатними, соціально та екологічно сталими рішеннями. Для важливих питань збереження біорізноманіття застосовується превентивний принцип, якщо інформація є недостатньою, а ризики високими (можуть траплятися

невідворотні втрати), а також принцип уникнення втрат для забезпечення сталості ключових інтересів збереження.

Етап 3: Встановлення яких-небудь умов щодо згоди.

Можливо, найважливішим обмеженням щодо дієвості пом'якшувальних та компенсаційних заходів є те, що в багатьох випадках вони не упроваджуються. Це відбувається тому, що пом'якшування не завжди розраховано на це і моніторинг не завжди відбувається для перевірки того, що пом'якшування насправді спрацювало. Тому, вважається важливим забезпечити те, що при ухваленні розробок існують правові положення під час процесу надання ліцензій на дозвіл для планування/забудови, в яких чітко вимагається вжити належним чином визначені пом'якшувальні заходи та моніторинг, і, якщо, необхідно, адаптивне управління (див. Крок 10).

ОВНС Крок 10: Моніторинг, аудит та подальші дії після прийняття рішення.

Важливо визнати, усі прогнози реагування біорізноманіття на порушення спокою є непевними, особливо, протягом довготривалого періоду часу. Системи та програми управління, включаючи чіткі завдання управління (або межі прийнятної зміни) та прийнятний моніторинг, мають бути встановлені для визначення того, чи виконуються узгоджені завдання SMART щодо біорізноманіття.

Необхідно передбачити умови для надзвичайних заходів щодо реагування та/або надзвичайних планів.

Посилання на подальше керівництво щодо стратегій та методів моніторингу наведено у Додатку D. Яскравий приклад комплексного вивчення моніторингу впливів будівництва автомобільного мосту наведено у Додатку E.

Глосарій

Альтернативи	Різні способи досягнення цілей або виконання завдань плану чи пропозиції. На альтернативи є також посилання в якості варіантів.
Базові вивчення	Робота, яка виконується для визначення чи опису екологічних умов по відношенню до яких можуть бути виміряні будь-які майбутні зміни.
Визначення рівнів	Зв'язок оцінок щодо стратегій, планів, програм та проектів з метою досягнення логічної ієрархії та уникнення непотрібного дублювання роботи з оцінки.
Завдання SMART	Конкретне, вимірюване, досяжне, актуальне, визначене часовими рамками завдання.
Загальні впливи	Впливи, які виникають від змін, спричинених проектом, планом, програмою чи політикою у зв'язку з іншими минулими, теперішніми або прийнятним чином передбачуваними майбутніми планами та заходами. При розгляді загальних впливів увага надається необхідності ширшого та комплексного інформування щодо впливів. Може виникнути необхідність розглядати загальні впливи в масштабі міграційних маршрутів для мігруючих водно-болотних птахів.
Екологічна оцінка	Загальний термін, який використовується для опису процесу інтегрування екологічних вивчень в процес прийняття рішень шляхом оцінки значних екологічних впливів.
Індикатор	Міра змінних з часом, часто використовується для вимірювання виконання завдань.
Компенсація	Заходи, які можуть бути вжиті для покращення, відновлення чи створення оселища з метою компенсації остаточних впливів на оселище та/або їхні види для досягнення рівня “уникнення втрат”

	оселища та/або видів. Такі заходи є, зазвичай, віддаленими, але вони вживаються якнайближче до об'єкта.
Мета	Твердження того, що планується, з визначенням бажаного напрямку зміни в тенденціях.
Моніторинг	Заходи, які вживаються після прийняття рішення для затвердження плану, програми чи проекту з метою вивчення їх упровадження. Наприклад, моніторинг для вивчення того, чи відбуваються значні екологічні впливи, як прогнозувалося, або для визначення того, чи вживалися пом'якшувальні заходи.
Огляд	Процес прийняття рішення про обсяг та рівень деталізації СЕО чи ОВНС включаючи екологічні впливи і альтернативи, які мають бути розглянуті, методи оцінки, що повинні використовуватись, а також структуру та зміст Звіту.
Орган, який створює план	Орган, який складає план або проект.
Остаточні впливи	Впливи, які залишаються після врахування впливу пом'якшувальних заходів.
Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС)	Екологічна оцінка, як застосовується до проектів.
Оцінка сталості (ОС)	Оцінка економічних, екологічних та соціальних впливів плану від початку підготовчого процесу, що дає можливість приймати рішення, узгоджені зі сталим розвитком.
План	Детальна пропозиція, схема, програма або метод, розроблені завчасно для досягнення мети.

Пом'якшення	Заходи, які спрямовані на зменшення впливів до рівня, де вони не мають несприятливих наслідків (тобто, жодних остаточних впливів).
Превентивний принцип	Розсудливий захід, за допомогою якого уникається можливість невідвортної шкоди довкіллю в ситуаціях, коли науковий доказ є непереконаливий, але потенційна шкода є значною.
Програма проекту	Виконання будівельних робіт або інших установок чи схем – інше втручання в природне середовище та ландшафт, включаючи те, що передбачає видобування корисних копалин». Визначено Директивою 85/337/ЕЕС про оцінку наслідків впливу деяких громадських і приватних проектів на навколишнє середовище (із змінами, внесеними відповідно до Директиви 97/11/ЕС).
Просіювання	Процес прийняття рішення про те, чи план або програма вимагають СЕО або чи проект вимагає ОВНС.
Рамсарські угіддя	Водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, визначені в рамках Рамсарської Конвенції (1971).
Стратегічна екологічна оцінка (СЕО)	Загальний термін, який використовується для опису екологічної оцінки, яка застосовується до стратегій, планів та програм.
Сталий розвиток	Широко поширене та прийняте міжнародне визначення сталого розвитку «Розвиток, який відповідає потребам сучасності без завдання шкоди інтересам майбутніх поколінь».
Уникнення	Заходи, які вживаються для попередження впливів, які можуть відбутися вперше.

**Додаток А: Стислий опис ключових впливів проектів інфраструктури на мігруючих водно-болотних птахів
(джерела впливу)**

Цей стислий опис ґрунтується на огляді оприлюдненої наукової літератури, екологічних звітів та іншій учбовій інформації. Хоча цей опис не є комплексним, він включає найбільш часті та значні впливи на мігруючих водно-болотних птахів в межах регіону АЕWA. Ця інформація може допомогти при визначенні ймовірних значних ризиків для водно-болотних птахів або їх оселищ і може використовуватись, наприклад, при проведенні секторальних оцінок або при здійсненні огляду ОВНС для конкретних інфраструктурних проектів.

Джерело впливу/тип впливу	Безпосередня смертність	Безпосередня втрата оселища (зони охоплення)	Порушення спокою ^{*1}	Опосередковане погіршення оселища	Вторинні впливи	Загальні впливи	Приклади посилань
Будівлі та пов'язане з ними освітлення ^{*2}	Як правило, зіткнення нечасті, але високі скляні та освітлені будівлі можуть бути значною загрозою	Безпосередня втрата оселища відносно низька, оскільки водно-болотні угіддя непридатні для будівництва, але деякі проекти можуть передбачати осушення земель	Деяке уникнення будівель та затримка рейсів літаків поблизу водно-болотних угідь	Як правило, мінімальне	Порушення з боку людей; заміна оселища в естетичних цілях (напр., затоплення припливних водно-болотних угідь)	Значні, особливо, уздовж узбережжя та берегів озер тощо	(Klem 1990; Longcore & Rich 2006; Newton 2007)

Важка промисловість, хімічні заводи, смітте-спалювальні установки та електростанції	Токсичні забруднювачі можуть викликати значні впливи	Як будівлі	Як будівлі, але промисловість часто розташована близько до водно-болотних угідь	Порушення екосистеми від забруднюючих речовин може зменшити поживні ресурси		Промисловість часто зосереджується близько до районів водно-болотних угідь	(Bull et al. 1983; Bustnes et al. 2006; Crivelli et al. 1989; Smits et al. 2007)
Кар'єри, шахти (включаючи відвали порід) та полігони	Втрата яєць та пташенят у птахів, які висиджують на землі, від обладнання тощо	Інтенсивні ареали оселищ можуть бути втрачені, напр., для видобування торфу в болотах та добування гравію на заплавах. Збільшення впливу після такої діяльності у деяких оселищах в водно-болотних угіддях (але часто низької якості)	Можуть бути значні впливи на порушення спокою на функціонуючих об'єктах	Часто гідрологічне порушення сусідніх оселищ, можливі впливи на водні тіла від наносів, спричинених зливами та іншими забруднюючими речовинами		Високий попит на скупчення та значні впливи від торфу	
Транспорт: автомобільні, залізничні дороги, порти,	Деякі зіткнення можуть виникати, особливо, там,	Відносно низька, але часто трапляється вздовж берегових смуг (що викликає	Часто значні впливи порушень, але водно-болотні	Гідрологічне порушення, забруднені потоки води та	Збільшений тиск з боку мисливства та	Значний розвиток інфраструктури	(Forman & Alexander 1998; Nilsson 1999;

аеропорти	де дороги пересікають райони стоянки та обслуговування літаків, але впливи відносно незначні	звуження берегової лінії) та берегів озер тощо	птахи можуть звикнути до цього, особливо, якщо людей не видно	забруднювачі повітря (особливо NOx) можуть порушити екосистеми та поживні ресурси	порушення від рекреаційної діяльності, якщо покращено доступ. Заохочується розвиток	транспорту в багатьох країнах	Spellerberg 2002; Trombulak & Frissell 2000)
Захист від повеней та осушення земель		Може призвести до значної втрати верхнього оселища, пов'язаного з припливами (звуження берегової лінії)		Може мати широкомасштабні впливи на берегову геоморфологію та сусіднє оселище (напр., структура відкладень) та глибокі гідрологічні впливи на сусідні заплави	Заохочується розвиток в районах, що охороняються від повеней	Зміна клімату може збільшувати потребу в охороні від повеней (або заборона /перетворення в деяких районах)	(Davidson et al. 1991; Evans et al. 1979; McLusky et al. 1992)
Дамби для гідроелектроенергії або водосховища	Втрата яєць та пташенят у птахів, які висиджують на	Збільшує площу відкритої води, але можливо, за рахунок інших оселищ водно-		Порушення режиму нижнього потоку (напр., викликає низькі	Водосховища часто є місцем інтенсивного		(BirdLife International 2004; McAllister et

	землі, від повені	болотних птахів (напр., болота).		літні потоки та зменшене підтоплення сусідніх водно-болотних угідь)	туризму та рекреаційних впливів		al. 2001)
Діяльність з очистки стічних вод, установки з осушування		Як правило, незначна	Як правило, незначна	Часто викликає евтрофікацію, яка може призвести до збільшення поживних ресурсів на низьких рівнях, але високі рівні викликають серйозні впливи на екосистему			(Clark 2001; Mason 2002; Robledano Aymerich et al. 2008)
Нафтові та газові вежі і трубопроводи	Низький рівень смертності завдяки видимому полум'ю та зіткнень з вежами	Деяка втрата оселища, але як, правило, незначна, особливо, якщо труби закопані	Деякі втрати оселищ від порушень внаслідок буріння та будівництва трубопроводів				(Sage 1979; Wiese et al. 2001)
Вітрові турбіни	Зіткнення можуть бути	Як правило, незначне від турбіни, але	Деякі види уникають	Може викликати деяке гідрологічне		Потенційно значні зі	(Drewitt & Langston

	значними, якщо турбіни неналежним чином розміщені	під'їзні дороги можуть бути значними	розмножень поблизу турбін	порушення, напр., як результат під'їзних доріг		збільшенням у схемах вітрової енергії	2006; Hötker et al. 2004; Huppopp et al. 2006; Langston & Pullan 2003; Larsen & Guillemette 2007; Maxwell 2005)
Загородження від припливів та відпливів і ставки		Як правило, значні втрати оселищ в районах припливів та відпливів (але залежить від схеми та берегової топографії)	Впливи порушення біля огорожувальних конструкцій, особливо, якщо є дорога	Зміни в потоках припливів можуть викликати значні зміни (напр., для відкладень, засоленості, поживності, щільності та рівнів кисню) та зміни в екосистемі, які впливають на наявність поживних речовин	Огородження можуть бути пов'язані з автомобільними або залізничними мостами, які можуть стимулювати розвиток тощо	Переміщені птахи можуть не знайти альтернативного оселища, якщо інші оселища в районах припливів страждають від впливів інфраструкту	(Burton et al. 2003; Burton et al. 2006; Clark 2006)

						ри	
Лінії електропередач, телефонні лінії, надземні лінії та щогли	Зіткнення та ураження електрострумом можуть бути значними, особливо, якщо розміщені в районах стоянки та обслуговування літаків біля водно-болотних угідь тощо	Незначні	Як правило, незначне			Потенційно значні	(Bevanger 1998; Newton 2007)

Примітки:

*1 Може спричинити втрату оселища від поведінкових впливів на водно-болотних птахів, що викликає неможливість використовувати ареали та енергетичні впливи (скорочений час годування та збільшені витрати на енергію);

*2 включаючи житло, школи, військові об'єкти, лікарні, магазини, туристичні об'єкти, офіси, фабрики легкої промисловості.

Додаток В: Міжнародні конвенції та законодавство, що вимагають оцінки впливу з відповідними вказівками.

Конвенція про біологічне різноманіття (далі - КБР) (КБР 1998, 2000, 2002, 2003, 2006), безпосередньо вимагає від Сторін здійснювати ОВНС для проектів та програм, які можуть спричинити значний несприятливий вплив на біорізноманіття (стаття 14). Вона також вимагає, щоб Сторони інтегрували збереження і стале використання біологічного різноманіття у відповідних секторальних або міжсекторальних планах і програмах; СЕО є очевидним інструментом для задоволення цієї вимоги.

У конвенції передбачений ряд рішень Конференції сторін (далі – КС) про обмін інформацією і розробку керівних принципів для оцінки впливу. Вони стали основою для створення довільних керівних принципів з оцінки впливу на біорізноманіття (КБР, 2006), що були затверджені в рамках рішення КС VIII/28 (прийнятого в березні 2006); Сторонам рекомендується перевірити і реалізувати це. Основні функції включають в себе акцент на «Оцінку екосистем на порозі тисячоліття» (Millennium Ecosystem Assessment), заохочуючи зосередитися на основних прямих і непрямих факторах змін, пов'язаних з розвитком, і на тому, як вони впливають на біорізноманіття та екосистемні послуги.

<http://www.biodiv.org/decisions/default.aspx?m=COP-08&id=11042&lg=0>

КБР екосистемний підхід:

<http://www.cbd.int/programmes/cross-cutting/ecosystem/>

Рамсарська конвенція (Секретаріат Рамсарської конвенції 2002, 2004, 2006) також сприяє СЕО і ОВНС в якості інструментів. Стаття 3.2 Рамсарської конвенції пропонує використовувати ОВНС для територій, що мають відношення до водно-болотних угідь, особливо тих, що занесені до Рамсарського списку. Рамсарські вказівки з оцінки впливу нещодавно були переглянуті і перевидані.

http://www.ramsar.org/sc/37/key_sc37_doc22.pdf

Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція)/(Convention on Migratory Species (CMS), (2002). Постанова 7.2 (Оцінка впливу і мігруючі види) закликає Сторони переконатися, що ОВНС та СЕО приділяють належну увагу потенційним впливам на мігруючі види, у тому числі транскордонним ефектам. Вона також підкреслює важливість високоякісного проведення ОВНС та СЕО в якості інструментів для реалізації інших статей з охорони мігруючих видів і видів з різних Додатків

до Конвенції. Зокрема, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин закликає Сторони включити розгляд можливих впливів на міграції, міграційні діапазони та міграційні потоки в ОБНС та СЕО.

http://www.wcmc.org.uk/cms/COP/cop7/proceedings/pdf/en/part_I/Res_Rec/RES_7_02_Impact_Assessment.pdf

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті являє собою міжнародну угоду стосовно транскордонних ефектів, Конвенція Еспоо (Конвенція ЄЕК ООН з ОБНС в транскордонному контексті), погоджена в Києві в травні 2003 року. Протокол Конвенції Еспоо включає в себе окрему статтю заохочення використання СЕО в контексті політики і законодавства. Він стане діючим після ратифікації принаймні 16 країнами.

Протокол про Стратегічну екологічну оцінку (Київ, 2003) до Конвенції Еспо ОБНС у транскордонному контексті:

www.unecce.org/env/eia/sea_protocol.htm

Директива Ради 97/11/ЄС, що доповнює Директиву 85/337/ЄЕС про оцінку наслідків впливу деяких громадських і приватних проектів на навколишнє середовище.

Європейська Комісія (2001) створила «Керівництво з ОБНС. EIS відгук», яке складається з трьох керівних документів, які охоплюють етапи просіювання, визначення обсягу і EIS огляду. Метою є запропонувати практичні рекомендації та допомогу тим, хто займається ОБНС. Керівництво було розроблено для надання допомоги для кращого прийняття рішень (просіювання, визначення обсягу документів) і допомоги у виробництві для більш високої якості EIS та її кращої оцінки (EIS огляд).

<http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-guidelines/g-review-full-text.pdf>

Директива Ради 92/43/ЄЕС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни.

Статті 6(3) і 6(4) вимагають відповідної оцінки, якщо проект або план може призвести до виникнення значних впливів на об'єкти Natura 2000 (тобто ті, які визначені як території, важливі для Співтовариства відповідно до Оселищної директиви або класифікуються як спеціальні природоохоронні території відповідно до Пташиної директиви 79/409/ ЄЕС).

Методичний посібник з положеннями статті 6(3) і (4) Оселищної директиви 92/43/ЄЕС (European Commission, 2001).

Керівний документ за статтею 6(4) Оселищної директиви 92/43/ЄЕС (European Commission 2007):

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm#art6

Думки Європейської комісії, що стосуються статті 6(4) Оселищної директиви також представлені на сайті.

Директива Європейського союзу (2001/42/ЄС) про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм.

Відома як Директива СЕО, вступила в силу в 2004 році і стосується всіх 25 держав-членів Європейського Союзу. Вона вимагає екологічної оцінки для планів і програм на різних рівнях (національному, регіональному та місцевому), які можуть мати значні наслідки для навколишнього середовища.

Доступне керівництво включає в себе:

Керівництво по стратегічній екологічній оцінці планів розвитку транспортної інфраструктури (Європейської комісії, ГД з енергетики і транспорту 2005).

Керівництво комісії з реалізації Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм (European Commission).

Довідник з екологічної оцінки для регіональних планів розвитку і програм структурних фондів ЄС (European Commission 1998).

<http://ec.europa.eu/environment/archives/eia/sea-support.htm>

Додаток С: Вимоги АЕВА до розгляду та пом'якшення впливів

В основних принципах АЕВА, як передбачено Статтею II, зазначено, що *“Сторони вживають скоординовані заходи для підтримки видів мігруючих водно-болотних птахів у сприятливому стані збереження або для відновлення їх до такого статусу”*. Для досягнення цього вони вживають Загальні заходи збереження (як описано у Додатку III) разом із конкретними заходами, визначеними у Плані дій АЕВА. Окрім того, при вживанні заходів, *“Сторони повинні враховувати превентивний принцип”*.

Із Загальних заходів збереження, перелічених у Статті III, пункт 2e є особливо актуальним щодо заходів, які стосуються розвитку інфраструктури та оцінки впливу. У пункті зазначається, що сторони повинні *“вивчати проблеми, які виникли, або які, ймовірно, виникнуть в результаті діяльності людини та спроби вжити відновлювальні заходи, включаючи відновлення оселищ і компенсаційні заходи від втрати оселищ”*. Заходи з оцінки впливів також включають заходи 2c та 2d щодо визначення, захисту та управління об'єктами і мережами особливо важливих оселищ водно-болотних птахів.

У Розділі 4 Плану дій АЕВА визначено управління діяльністю людини і включено деякі заходи, які мають бути вжиті сторонами, що стосуються впливів інфраструктури, включаючи порушення спокою. Зокрема, захід 4.3.1 стосується оцінок впливу і передбачає, що *“Сторони повинні оцінювати вплив від запропонованих проектів, які, ймовірно, можуть призвести до конфліктів між популяціями, переліченими у Таблиці 1 (Мігруючі водно-болотні птахи), які знаходяться в ареалах, на які є посилання у параграфі 3.2 (Ареали збереження), та діяльністю людини, а також оприлюднити результати оцінки”*.

Інші заходи, які стосуються впливів інфраструктури, включають пункт 4.3.5, де зазначено, що *“Сторони, наскільки це можливо, повинні сприяти відповідності високим екологічним стандартам при плануванні та будівництві конструкцій з метою мінімізації їхнього впливу на популяції, перелічені у Таблиці 1. Вони повинні розглянути кроки щодо мінімізації впливу конструкцій, які вже існують, якщо стає очевидним, що вони мають негативний вплив на популяції, які розглядаються”*.

Захід 4.3.6 стосується впливів порушення спокою, які можуть виникнути від розвитку інфраструктури, серед іншого, і зазначається, що *“У випадках, коли порушення спокою з боку людини загрожує збереженню*

популяцій водно-болотних птахів, перелічених у Таблиці 1 Сторони повинні вжити заходи з метою обмеження рівня загрози. Прийнятні заходи можуть включати, між іншим, створення зон, вільних від порушення спокою на територіях, які охороняються, де доступ громадськості заборонено”.

Переклад витягів з Керівних принципів стосовно розвитку екотуризму на водно-болотних угіддях виконано на замовлення Міністерства екології та природних ресурсів України в рамках проекту Європейського Союзу «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки».

UNEP/AEWA Secretariat
UN Campus Hermann-Ehlers-Str. 10
53113 Bonn
Germany
Tel.: +49 (0)228 815 2413
Fax: +49 (0)228 815 2450
aewa@unep.de www.unep-aewa.org